

Høgskolen i Sørøst-Norge

Emne 10 Masteroppgaven

MOPP900

Predefinert informasjon

Startdato: 04-05-2017 09:00

Termin: 2017 06

Sluttdato: 15-05-2017 14:00

Vurderingsform: Norsk 6-trinnsskala (A-F)

Eksamensform: Masteroppgave

SIS-kode: MOPP900 2 MO

Intern sensor: (Anonymisert)

Deltaker

Navn: Heidi Seland Milde

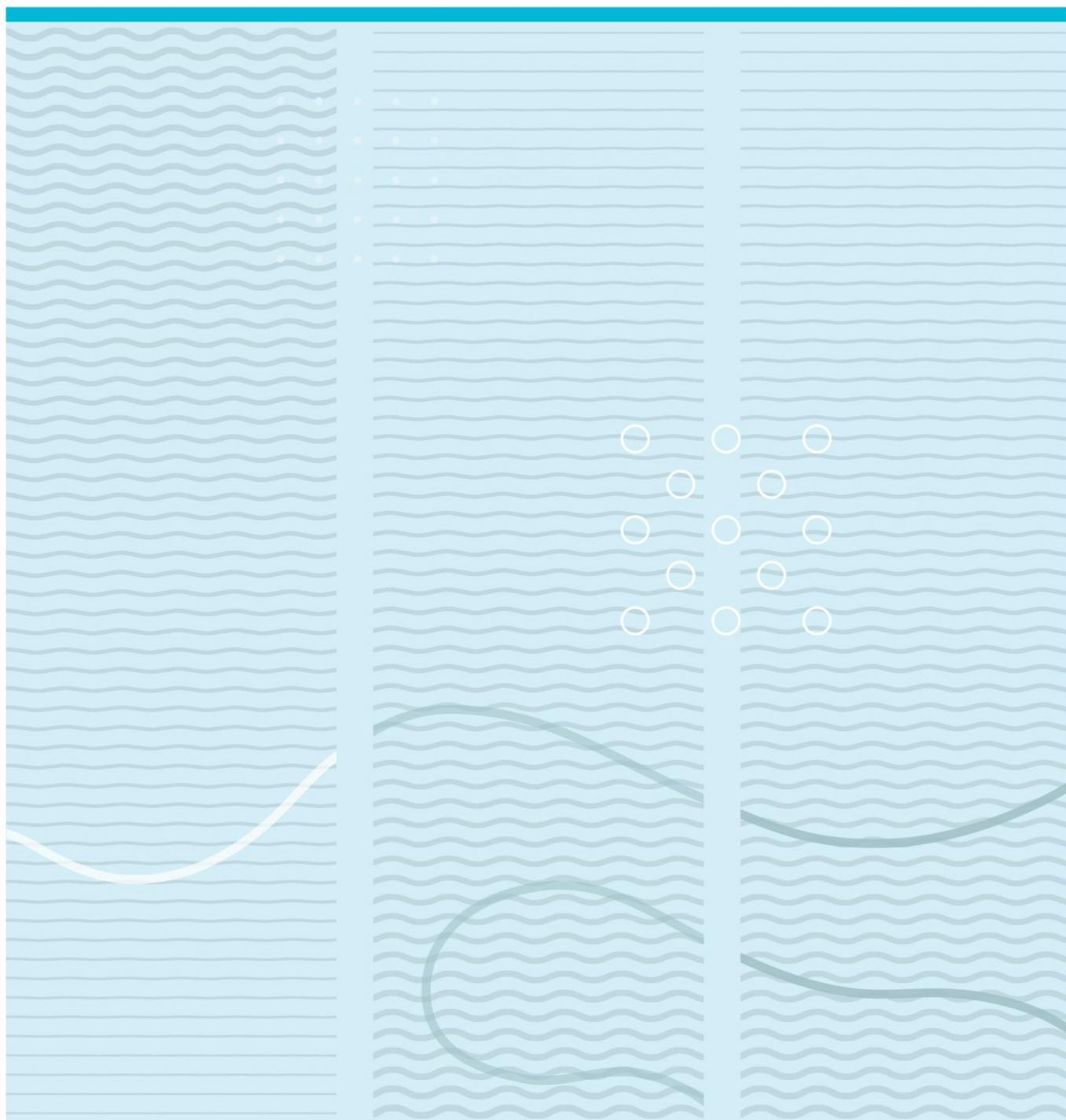
Kandidatnr.: 208

USN-id: 131000@usn.no

Heidi Milde

Eldre personers erfaringer fra læring og bruk av nettbrett

En kvalitativ studie om eldres erfaringer med læring og bruk av nettbrett

Høgskolen i Sørøst-Norge
Fakultet for helse- og sosialvitenskap
Institutt for sykepleievitenskap
<http://www.usn.no>
© 2017 Heidi Milde
Denne avhandlingen representerer 30 studiepoeng

Sammendrag

Tittel og undertittel: Eldre personers erfaringer med læring og bruk av nettbrett.

En kvalitativ studie om eldres erfaringer med læring og bruk av nettbrett

Bakgrunn: Teknologisk utstyr er på full fart inn i helsetjenestene. Velferdsteknologi og teknologiske hjelpemidler er samlebegrep for mange tekniske innredninger. I denne studien handler det om innføring av nettbrett som ny aktivitet til eldre.

Hensikt: Hensikten med denne studien er å undersøke eldres personers beskrivelser av sine erfaringer i å lære bruk av nettbrett, og hvordan de forholder seg til denne teknologien som en aktivitet i hverdagen, slik at vi bedre kan tilrettelegge datateknologi som en hverdagsaktivitet til hjemmeboende eldre og bli bedre i dette arbeidet som et forebyggende og helsefremmende tilbud i årene fremover.

Teoretisk forankring: Studien tar utgangspunkt i tidligere empirisk forskning, som viser funn i eldres erfaringer med læring og bruk av teknologiske hjelpemidler, der PC og nettbrett er inkludert. Teoretisk tilnærming handler om aldring og livskvalitet, aktivitet og mestring som en referanseramme for å belyse og drøfte studiens funn.

Metode: Studien har et kvalitativt deskriptivt design med en induktiv tilnærming til datamaterialet. Datainnsamlingen ble gjennomført i et fokusgruppeintervju med 6 informanter. Lyddopptaket av intervjuet ble transkribert i sin helhet og analysert etter inspirasjon av Granehein og Lundmans kvalitative innholdsanalyse.

Resultatet: Viser dikotomien mellom viktighet av tilrettelagt opplæring på grunn av nedsatt hukommelse, samt at egeninnsats er viktig for læring, slik at de mestrer ny teknologi. De beskriver dikotomien med bruken av nettbrett, mellom daglig aktivitet med trivsel, sosial og kognitiv stimuli, samtidig som det utfordrer vaner og nye bruksområder og påvirker aktivitet i hverdagen. De eldre beskriver også dikotomien i opplevelse av økt mestring på grunn av økt deltagelse i valg i hverdagen, og trygghet fordi de opplever seg mer inkludert i sine nettverk og samfunnet for øvrig.

Konklusjon: Studien indikerer at bruk av nettbrett som en aktivitet i hverdagen, styrker kognitiv funksjon og sosial inkludering, bidrar til atspredelse og trivsel, og gir økt variasjon og selvstendighet i aktiviteter. Disse faktorene er med på å øke opplevelsen av mestring og trygghet i hverdagen

Abstract

Title and subtitle: Older people`s experiences of learning and the use of tablets.

A qualitative study of the older people`s experiences of learning and the use of tablets.

Background: Technological equipment is at full speed into the health services. Smart house technology and technological assistive device are common terms for a number of technical devices. This study deals with tablets as a new activity for the elderly.

Purpose: The purpose of this study is to examine older people`s descriptions of their experiences of learning the use of tablets so that we better can facilitate data technology as an everyday activity for the elderly living at home, and to be better in this work.

Theoretical basis: The study has a starting point in previous empirical research, which shows the findings in experiences of elder learning and the use of assistive technology, where PC and tablets are included. Theoretical approach is all about aging and quality of life, activity and mastery as a frame of reference to highlight and discuss the study's findings.

Method: The study has a qualitative descriptive design with an inductive approach to the data. The data collection was done through a focus group interview with six informants. Audio recording of the interview was transcribed in its entirety and analyzed after the inspiration of Lundmans Granehein and qualitative content analysis.

The Result: Shows the dichotomy between the importance of facilitated training due to impaired memory, as well as the own efforts is important for learning, so that they master the new technology. They describe the dichotomy with the use of the tablets, between the daily activity with well-being, social and cognitive stimuli, at the same time challenge the habits and new uses and affect activity in everyday life. The elderly also describes the dichotomy in the experience of increased mastery due to increased participation in the choice of everyday life, and peace of mind because they are experiencing more included in their networks and society at large.

Conclusion: The study indicates that the use of tablets as an activity in everyday life, strengthens cognitive function and social inclusion, contributes to the displacement activity and well-being, and provide increased variety and independence in activities. These factors are helping to enhance the experience of mastery and peace of mind in everyday life

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	10
1.1	Bakgrunn for studien	11
1.2	Studiens hensikt og avgrensninger	15
2	TEORI	17
2.1	Velferdsteknologi	17
2.2	Hjemmet, aktivitet og mestring	17
2.3	Eldre, aldring og livskvalitet.....	18
2.3.1	Eldre og aldring	18
2.3.2	Livskvalitet	21
2.4	Den etiske fordring	22
2.5	Systematisk litteratursøk og relevant forskning.....	23
2.5.1	Faktorer som påvirker de eldres erfaringer i bruk av PC/nettbrett	24
2.5.2	Faktorer som påvirker de eldres mestrings- og læringsopplevelser ...	24
2.5.3	Vurdering av litteraturgjennomgang	27
2.6	Studiens hensikt og problemstilling	27
3	Design og metode.....	29
3.1	Kvalitativt design	29
3.2	Fokusgruppeintervju som metode.....	29
3.2.1	Utarbeidelse av intervjuguide	31
3.2.2	Inklusjonskriterier/eksklusjonskriterier	31
3.2.3	Valg av utvalg	32
3.2.4	Forskningsetiske overveielser	33
3.3	Fokusgruppeintervjuet	33
4	Analyse	36
4.1	Kvalitativ innholdsanalyse	36
4.2	Forforståelsens betydning	36
4.3	Analyseprosessen	37
5	Resultater.....	42
5.1	Erfaringer fra læring	42
5.1.1	Læring, hukommelse og egeninnsats	42
5.2	Nettbrettets funksjon - erfaringer, muligheter og prioriteringer.....	44

5.2.1	Bruk av nettbrettet og kognitive stimuli.....	44
5.2.2	Bruk av nettbrettet som sosial stimuli og trivsel.....	46
5.2.3	Bruk av nettbrettet og valgmuligheter, vaner og prioriteringer	48
5.2.4	Oppsummering av funn i bruk av nettbrettet som en aktivitet i hverdagen	49
5.3	Nettbrett som ny aktivitet, erfaringer og forskjeller	49
5.4	Oppsummering av funn.....	51
6	Drøfting	52
6.1	Drøfting av funn.....	52
6.2	Drøfting av studiens mest sentrale funn	52
6.2.1	Læring en kognitiv prosess.....	52
6.2.2	Nettbrettets funksjon - erfaringer, muligheter og prioriteringer	53
6.2.3	Nettbrett som ny aktivitet - erfaringer og forskjeller	55
6.3	Oppsummering av studiens mest sentrale funn.....	56
6.4	Styrker og begrensninger ved studien.....	57
6.5	Implikasjoner for videre forskning og praksis	58
6.6	Konklusjon.....	59

Forord

Det er nok nærliggende for mange å bruke begrepet at “denne reisen snart er over”. For mitt vedkommende vil jeg si at denne reisen nettopp har begynt, og at dette har vært en vandring i ulikt vær og landskap – både dag og natt. Vandringen har for det meste vært på på stier og veier der jeg har kunnet stoppe opp, bruke sansene, og se og lytte og reflektere over det jeg har sett. Til tider har jeg klatret og krabbet meg oppover bratte heng og har ikke sett noe i bare tåka.... men det ble sprekker i skylaget og jeg fikk se glimt av sol og himmel....og vandringen fortsetter videre

Studiet i klinisk helsearbeide innen aldring og eldreomsorg har gitt meg ny innsikt, ny kunnskap og faglig utvikling. Det er et privilegium å lære og utvikles som menneske!

Takk til min kunnskapsrike og hyggelige veileder Kirsti Iren Skovdahl. Uten hennes veiledning hadde vandringen stoppet et annet sted.

Takk til alle ungan, men mest takk til Amadeus som har blitt litt oversett i hektiske perioder. Vi skal kose oss på hytta til sommern!

Takk til mine informanter, som jeg har dyp respekt for i kraft av deres individuelle personligheter med individuelle livshistorier, visdom og erfaringer.

Takk til min arbeidsgiver og arbeidskolleger som har lagt forholdene til rette for at jeg skulle kunne gjennomføre Masterstudiet.

Takk til min gode Gud som holder sin hånd over meg og elsker meg som den jeg er uansett!

<Drammen, 14.05.17>

<Heidi Milde>

1 Innledning

I fjor ringte ei eldre dame på 87 år både titt og ofte og spurte om hjelp til forskjellige råd og tjenester for hennes bruk av datamaskinen som hun hadde begynt å lære seg. Hun hadde aldri jobbet med slik datateknologi tidligere, og hadde ingen erfaring med dette fra annet hold. Det eneste teknologiske apparatet hun tidligere hadde benyttet var en mobiltelefon av eldre dato. Likevel var hun begeistret fra første stund hun ble introdusert for muligheten til å lære seg å bruke datamaskinen, og hun var engasjert og nysgjerrig, så dette syns hun var utrolig artig og noe som var midt i blinken for henne. Hun øvde, prøvet og feilet og trente daglig på de ulike funksjonene. Hun fant fort ut at hun hadde hele verden for sine føtter via ulike kanaler på nettet. Da hun hadde flere av barna sine boende i utlandet, fant hun fort ut at dette var et medie der hun kunne holde kontakten med sine kjære. Ektemannen som hadde jobbet på kontor i mange år, hadde hun ingen hjelp av, da han ikke ville beskjeftige seg med slikt nymotens utstyr nå når han var pensjonist. Det var heller ingen hjelp å få fra den somaliske hjemmehjelpen som var tilknyttet omsorgsboligen som hun bodde i. Ergo ble det en i hennes nettverk sitt lodd å bistå så godt det lot seg gjøre. Barnebarna syns det var kult at bestemor lærte seg å bruke datamaskin og ble venner med henne på Facebook. På den måten kunne hun følge med på hva de holdt på med og hun ble også invitert med på forskjellige grupper og sosiale aktiviteter. Datan har nå blitt en daglig aktivitet, som gir henne livsgnist og motivasjon selv om helsa har begynt å skranke litt, men det er fortsatt mye å sette seg inn i og å følge med på for å holde tritt. Likevel - om hun skulle stå fast, er ikke det så farlig, for datahjelpen er jo ikke så veldig langt unna!

I mitt arbeide med tilrettelegging og utvikling av forebyggende og helsefremmende tjenester til eldre, ser jeg mange flotte, ressurssterke eldre som trives i hverdagen. men jeg ser også en økende ensomhet og passivitet blant eldre, noe som innebærer en utfordring i vårt velferdssamfunn, fordi det i kjølvannet fører til økt behov for omsorgstjenester. Det å kunne være med på å legge til rette for aktiv aldring med ny teknologi som nettbrett i et forebyggende og helsefremmende perspektiv, vil være et av mine mål i arbeidet fremover.

Denne studien søker å belyse utfordringer i forhold til forebyggende og helsefremmende tjenester i klinisk helsearbeid i aldring og eldreomsorg. Studien handler om de eldres erfaringer i møte med ny teknologi. Hvordan de eldre lærer og bruker ny teknolgi tross

ulike holdninger, erfaringer, ulik alder og helseforutsetninger. Det de har til felles er at alle bor i omsorgsbolig og får nettbrettet introdusert som en ny aktivitet, med tilbud om opplæring og veiledning, for å kunne bli trygge i møte med denne teknologien.

1.1 Bakgrunn for studien

Velferdsteknologi er et forholdsvis nytt ord og betegnelse i helsesektoren. Det er et begrep som har kommet inn i norsk språkterminologi i forbindelse med NOU rapporten 2011, Innovasjon i omsorg, og defineres slik ; "Med velferdsteknologi menes først og fremst teknologisk assistanse som bidrar til økt trygghet, sikkerhet, sosial deltakelse, mobilitet og fysisk og kulturell aktivitet, og styrker den enkeltes evne til å klare seg selv i hverdagen til tross for sykdom og sosial, psykisk eller fysisk nedsatt funksjonsevne."(Hagen & Norge Helse- og, 2011)

I løpet av noen tiår har vi opplevd revolusjonerende fremskritt i forhold til utvikling av teknologisk utstyr. Bakgrunnen for denne utviklingen spenner over et vidt register, fra økonomisk rasjonalisering, innovasjon og effektivisering, til kulturelle verdier. Det å leve fritt og selvstendig, står høyt på den norske verdiskalaen. I en tid der økende krav og individualisering skaper forventninger om autonomi og valgmuligheter i egne liv, er velferdsteknologiske løsninger på fullt inntog i helsetilbudene. Formålet med å ta velferdsteknologi i bruk i helsesektoren er å gi enkeltmennesket mulighet til større uavhengighet, selvstendighet og verdighet, for bedre å kunne mestre eget liv og helse. Det er også mål om å styrke det offentliges oppgaveløsning gjennom anvendelse av ny teknologi, for å gi en bedre kvalitet på helse- og omsorgstjenestene. Dette skal gjøre velferdssystemet bedre rustet til å møte samfunnets fremtidige utfordringer, som blant annet følger av den demografiske utviklingen.

Velferdsteknologien vil kunne gi en fordeling eller forskyving av kunnskap og ansvar, og bevege seg mot en trend om pasientens økte 'ansvar for egen helse'.

Velferdsteknologien kategoriseres av helsedirektoratet i fire områder. De deles inn i trygghets- og sikkerhetsteknologi, kompensasjons- og velværeteknologi, teknologi for sosial kontakt, og teknologi for behandling og pleie (Velferdsteknologi, 2013- 2030. - 06/2012). Velferdsteknologi skal være brukerrettet, og være med på å øke brukernes trygghet, sikkerhet og selvhjelpenhet. Det dekker alt fra enkle produkter som man selv

kan anskaffe, via teknologi med støttefunksjoner i hjemmet, til avanserte tekniske hjelpemidler som kommuniserer med omverdenen, og legger på denne måten opp til at man skal kunne bo hjemme lengst mulig, også med nedsatt funksjonsevne. Ulike typer teknologi kan understøtte og forsterke trygghet i daglige gjøremål, sosial kontakt, fysisk aktivitet og mobilitet. Velferdsteknologi kan også gi viktige helseeffekter, og kan medvirke til å forebygge fall, samt motvirke ensomhet og kognitiv svikt. Det er forventet at det vil bli en betydelig etterspørsel etter velferdsteknologi i årene som kommer.

Velferdsteknologien handler ikke bare om nåtidens helseomsorg, men også om tilrettelegging av morgendagens helsetjenester. Noen vil mene at vi er inne i et paradigmeskifte i det å benytte teknologiske løsninger i helseomsorgen for bedre, sikrere og mer effektive tjenester (Roe, 2007).

Forebyggende og helsefremmende helsetjenester er i økende grad blitt et viktig satsningsområde i omsorgen til de eldre (Helse-og omsorgsdepartementet, 2013). Myndighetene har mer fokus på tidlig intervensjon i tilbudene, for å ruste de eldre til å mestre hverdagen i egen bolig, slik at de kan bo der livet ut (Ness, 2012). Morgendagens omsorg (Helse-og omsorgsdepartementet, 2012) gir føringer om at omsorgen i stigende grad skal ytes i hjemmet. Samtidig skal det satses på boligløsninger som er tilrettelagt for bruk av ny velferdsteknologi. Trygghetsboliger skal gi tilrettelagte tilbud, som kan gi beboerne trygghet, felleskap, praktisk hjelp og ulike aktivitetstilbud. (Helse-og omsorgsdepartementet, 2012). Forskjellig teknologisk utstyr tas i bruk til hjemmeboende eldre, ettersom kommunene legger planer for satsningsområder, og finner gode og effektive løsninger for å kunne ta teknologien til anvendelse. Det legges opp til at helsepersonell i større og større grad må ha kompetanse i tekniske innredninger og løsninger for å kunne mestre teknologien, og det ligger en utfordring og mulighet i samskaping på tvers av teknologiske og helsefaglige miljøer. Det er et faktum at teknologien i økende grad blir benyttet innen alle områder i helsetjenestene.

I Samhandlingsreformen (Helse- og omsorgsdepartementet, 2009), blir det fremholdt viktigheten av samhandling og kommunikasjon - og at elektronisk kommunikasjon skal være den normale måten å kommunisere på også i forholdet profesjonelle og brukerne (Helse- og omsorgsdepartementet, 2009). Det er et definert mål om en utvikling med teknologiske løsninger, der de eldre i større grad selv må ta ansvar for egen helse (Helse- og omsorgsdepartementet, 2009). For at dette skal realiseres må de kommunale

helsetjenestene legge til rette for mer bruk av velferdsteknologi som krever effektivitet og sikkerhet (Skipenes, 2007). Den nye helseteknologien er en planmessig del av det å sikre dagens og morgendagens helsetilbud, samt å legge til rette for at de skal ha større mulighet til delaktighet og innflytelse i egne liv. (Helse-og omsorgsdepartementet, 2012). Med økt bevisshet om behov og rettigheter, økes også kravene som de eldre har om at det tilrettelegges individuelt, slik at muligheten for integritet, valgmulighet og selvstendighet ivaretas. En viktig oppgave i morgendagens omsorgstjenester, er å tilrettelegge for at den enkelte kan bo hjemme lengst mulig. Et ledd i dette er tilrettelegging av velferdsteknologi i helsetilbudene til hjemmeboende eldre slik at de kan trives og mestre daglige aktiviteter og til og med utvikle seg. Med gode innovasjonsverktøy og prosesser som er tilpasset de eldres behov, kan slik velferdsteknologi gi opplevelse av økt mestring og trygghet, og dermed gi en bedre forutsetning til å møte livsendringene i eldre år. Nettbrett som en aktivitet i hverdagen kan være en viktig faktor i det å legge til rette for aktiv aldring.

I følge statistikker om aldersforskning blir det et stort antall økende eldre i årene som kommer (Vetvik & Disch, 2014) (Ellingsen, 2006). Undersøkelser viser at de fleste eldre ønsker å fortsette å bo i sine hjem, selv med et stort hjelpebehov (Leland 2001). Mange vil ha god økonomi og bedre helse, og vil ha ressurser til å være aktivt med i samfunns- og kulturliv, og at stadig flere eldre opplever alderdommen som en fase med vekst og utvikling. (Thorsen, 2005). Mange vil ha gode forutsetninger for å lære og mestre datateknologien, fordi mange har hatt et forhold til teknologien tidligere i livet (Skipenes, 2007). Mange av morgendagens eldre vil også se på tilværelsen som en aktiv periode med muligheter til å oppleve, realisere seg selv, og vil stille større krav til deltagelse i samfunnet. (Harkin og Huber 2004). Mange vil også ha ønske om en enda mer aktiv rolle og bruke sine valgmuligheter, når det gjelder bruk av teknologisk utstyr i privat husholdning og i de omsorgstjenestene som tilbys. Dette vil i noen grad avhenge av hvordan de blir møtt fra det offentlige, samt hvilke teknologiske løsninger som tilbys, og vil kunne påvirkes av hvilke behov, helsepreferanser og funksjonsnedsettelse den enkelte har. Samtidig vil det kreve større grad av vilje til læring og endring. I årene fremover vil det med stor sansynlighet innebære at mange har behov for tilrettelagt undervisning og derved kan få kunnskap og trygghet til ny teknologi. Dette vil igjen kunne bidra til økt opplevelse av mestring i bruken av det teknologiske utstyret. Dette vil kunne gi

ringvirkninger og gi mulighet for å opprettholde kognitive funksjoner, legge til rette for ulike tjenester og samtidig bidra til mye glede og trivsel, slik at de eldre kan oppleve økt mestring og livskvalitet. Likevel må vi være forbredt på utfordringer fordi det er mange eldre som ikke ønsker å ta i bruk ny teknologi, og som har varierende forutsetninger og motivasjon for læring og mestring av teknologiske løsninger. De ser ikke hensikten, for mange har klart seg godt uten tidligere i livet. Samfunnets behov vil i noen grad være styrende for å ta i bruk velferdsteknologisk utstyr i omsorgen. De fleste eldre har en mobiltelefon og TV, men det er slett ikke alle eldre som har eller ønsker en datamaskin, selv om de har innsikt i og forstår hvilke muligheter som finnes til å kommunisere gjennom denne. Et viktig spørsmål er hvordan vi kan vekke de eldre pessimistenes motivasjon for slikt utstyr, og samtidig ivareta verdigheten og individuelle behov og ønsker, når vi introduserer og prøver å overtale dem til å ta i bruk velferdsteknologisk utstyr.

Datamaskiner, personal computers og nettbrett gir oss i dag vide muligheter på ulike områder i helsetilbudet. Internettet gir oss helt unike muligheter til å oppleve en ny dimensjon, på den måten at tilgjengeligheten til tilbud og tjenester og menneskelig kommunikasjon, kan nås til alle nesten uansett hvor du er. En pensjonist i bygde-norge sa; «Jeg ville ikke være internettet foruten, det har hjulpet hele bygda ut av isolasjon» (Moderniseringsdepartementet, 2016). Skuespiller Kari Simonsen uttrykte sin begeistring i en artikkel ;»Jeg har hele verden inn i stua» og referer til at de som ikke benytter seg av denne muligheten går glipp av de gode hjelpemidlene, og vil kunne føle seg utenfor felleskapet og samfunnet (Moderniseringsdepartementet, 2016). Mobiltelefoner og nettbrett blir et presserende og nødvendig medium, og kan på sikt føre til en form for analfabetisme og utenforskap for de som ikke tar i bruk ny teknologi som nettbrett. Dersom vi skal holde tritt med utviklingen av tjenester og tilbud i dagens samfunn, må vi i større grad forstå de eldres innstilling og behov til denne nye teknologien. Med tanke på forebygging av både mental og fysisk helse, og der de eldre selv skal være deltagende, er derfor tilrettelegging av varierte aktivitetstilbud også med ny teknologi, viktig satsningsområde. Derfor er dette området vesentlig å utforske mer om - og forske på hva vi kan lære om de eldres egne erfaringer og opplevelser i læring og bruk av nettbrett. Seniorenes beskrivelser av sine erfaringer vil kunne gi oss ny forståelse for hvordan vi skal møte eldre med individuelle forutsetninger med verdighet og respekt i introduksjonen av

teknologien, for å ruste dem til å kunne møte denne nye «overgangsalderen», slik at de kan takle den på best mulig måte.

I 2016 ble nettbrett innført som ny og utprøvende kommunikasjonsteknologi i et samlokalisert omsorgsboligtilbud. 62 beboere fikk tilbud om tilrettelagt opplæring, for å kunne lære å bruke nettbrett med individuell veiledning. Det var andre klasse på en videregående skole med kommunikasjonslinje og entrepenrskap, som ble valgt som samarbeidspart for å lage et undervisningsopplegg som ble tilpasset den eldre målgruppen. I tillegg fikk de eldre tilbud om oppfølging en gang i uken i den påfølgende tiden, og med mulighet for å bli med i en dataklubb for eldre etter innføringen. Målet var at dette skulle være en alternativ mulighet til å informere og kommunisere med de eldre om hva som skjedde av daglige aktiviteter, samt gi mulighet for en alternativ aktivitet, som kunne opprettholde og stimulere den kognitive funksjonen, og gi innhold og trivsel i hverdagen. Det er innføring av nettbrett til 60 beboere i et samlokalisert omsorgsboligtilbud som er utgangspunktet for denne undersøkelsen. Som en ny satsning i den forebyggende og helsefremmende tjenesten er det spennende å prøve å forstå hva som har vært utfordringer og hva som har vært effekten av denne innføringen. Det er nettopp de eldres erfaringer fra denne prosessen og tiden etterpå, når de skal prøve ut dette på egen hånd, som er interessant å utforske i denne studien.

1.2 Studiens hensikt og avgrensninger

Dette er en kvalitativ empirisk studie der eldre med erfaring i læring og bruk av nettbrett er intervjuet. Hensikten med denne studien er å undersøke om nettbrett som ny velferdsteknologi til eldre vil gi økt innsikt og forståelse om de eldres opplevelser i det å lære bruken av ny teknologi, men også hvordan de forholder seg til denne teknologien i hverdagen, slik at vi bedre kan tilrettelegge datateknologi som en hverdagsaktivitet til hjemmeboende eldre, og bli bedre i dette arbeidet, som et forebyggende og helsefremmende tilbud i årene fremover. Innovasjon handler om å forstå de eldres eksisterende behov, for å kunne ivareta fremtidige behov, og brukeren er ekspertene på sin egen situasjon. Informasjon fra brukeren bør derfor benyttes systematisk for utvikling av de riktige løsningene (Låstad, Vie, & Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Universitet,

2014). Litteratursøk i flere databaser, viser at det er hull i forskning, innen velferdsteknologi og eldres erfaringer med læring og bruk av nettbrett som en aktivitet. Målet er å få økt forståelse om hvordan de eldre erfarer læring og bruk av nettbrett som en daglig aktivitet. Studien avgrenses til å gjelde eldre beboere over 62 år fordi dette er aldergrensen for vedtak om omsorgsbolig ved dette samlokaliserte omsorgstilbudet. Det er gjort et utvalg av de som har deltatt på opplæringen og som har ønsket å ta i bruk nettbrett i hverdagen. Det kunne vært aktuelt å se på andre omsorgsboliger med lignende tilbud, men da dette er nytt og under utprøving og få andre omsorgsboliger har innført dette som et tilbud, er dette valgt bort. De eldre er en mangfoldig gruppe mennesker med ulike preferanser for læring og aktivisering. Mange eldre vil oppnå en høyere gjennomsnittsalder og være friskere enn tidligere, men mange vil også være sårbare på grunn av tap av helse, og vil dermed ha redusert mulighet til å være med på ulike aktiviteter (Ellingsen, 2006). Faglig teori og forskning fra geriatrien presenteres og drøftes mot sentrale funn. Målet er å få frem betydningen av de eldres erfaringer.

I oppgavens teorikapittel presenteres teoretisk bakgrunn før litteraturgjennomgang med empiriske funn. Med utgangspunkt i funn, undring og spørsmål som er åpne og ubesvarte, samt funn fra andre evidensbaserte studier, formuleres studiens problemstilling og forskningsspørsmål som grunnlag for dette empiriske studie.

2 TEORI

2.1 Velferdsteknologi

Begrepet velferdsteknologi er i helseomsorgen forstått som et samlebegrep på forskjellige teknologiske løsninger og innretninger, som styres av teknologi (Helsedirektoratet, 2012). Disse løsningene kan den enkelte nyttiggjøre seg for egenmestring, sosial deltagelse på privat og samfunnsmessig nivå, og vil kunne bidra til livskvalitet (Helsedirektoratet, 2012). I dagens samfunn får vi stadig tilbud om ulike teknologiske løsninger som kan hjelpe oss, underholde oss, veilede oss, informere oss, sosialisere oss, utvikle oss og ikke minst aktivisere oss og trygge oss. Likevel er disse løsningene noe den enkelte først og fremst må ta stilling til holdningsmessig og bestemme oss for hvordan vi ønsker å møte denne teknologien med vår instilling og motivasjon. Våre holdninger vil påvirke om vi ønsker å lære og bruke denne teknologien. Statistikk viser at mange over 60 år ikke bruker digitale verktøy og internett. Bruken avtar formange når de har forlatt yrkeslivet, fordi de har lite tilgang på oppdatering av program, utstyr og brukerstøtte (Norge & helseinformasjon, 2012) Det er derfor behov for opplæring og støtte til eldre som ønsker å ta i bruk ny teknologi eller som ønsker å videreutvikle sin kunnskap. Det er stor variasjon i hvordan de eldre møter ny teknologi. En nederlandsk systematisk review, viser at støtte fra nære relasjoner i omgivelsene påvirker innstillingen til bruk av ny teknologi (Peek et al., 2014). I møte med ny teknologi trenger vi å forholde oss til den kunnskapsmessige faktoren, fordi vi trenger opplæring i å bruke utstyret, for å vite hva vi ønsker å benytte det til. Internettet er en verdensomspennende WEB løsning som gir oss unike muligheter, og nettbrett som en aktivitet gir spennende muligheter for mangefoldige tjenester som kan bidra til deltagelse og selvstendighet på mange områder. Det kan muliggjøre et nyttepotensiale og et effektivitetspotensiale, men også kunne inneha en stor verdieffekt for enkeltmennesket og samfunnet for fremtiden.

2.2 Hjemmet, aktivitet og mestring

Folkehelsemeldingen (Norge & helseinformasjon, 2012), sier at en tilrettelagt boligsituasjon vil kunne bidra til økt deltagelse og trivsel, og dermed også kunne føre til økt mestring. Meldingen referer til at de eldre selv tar mer ansvar og målet er en god og

aktiv aldring. Eldre som bor i omsorgsbolig har en tilrettelagt bolig fordi de av ulike årsaker har behov for en bolig som kan gi dem en tryggere, sikrere og helsefremmende hverdag, med aktivitetstilbud og ulike behovsprøvede helsetjenester. Dette er de eldres hjem, og for mange er dette den siste boligen. Hjemmets betydning endres gjennom livsløpet (Hauge, Jacobsen, & Alvsvåg, 2008) Likevel er hjemmet for de fleste en ramme om den enkeltes hverdagsliv, hvor den enkelte opplever seg trygg og lever et selvstendig liv (Hauge et al., 2008). Det å leve et selvstendig liv vil for mange være ensbetydende med å ha mulighet til liv fylt med aktiviteter. Denne livsfasen vil kunne endres når man i eldre år opplever nedsatt funksjon og dermed nedsatt evne til å kunne mestre dagliglivets aktiviteter. De fleste eldre ønsker å leve aktive liv og kunne bestemme hvilke aktiviteter som de ønsker å beskjeftige seg med (Hagen & Norge Helse- og, 2011). Vik (Vik, 2015) beskriver hverdagsaktivitet som alle gjøremål som inngår i løpet av et døgn. En del av disse hverdagsaktivitetene er fritidsaktiviteter. De betegnes som hobbyer, fysisk aktivitet, kultur, sosialt deltagelse og lignende (Vik, 2015). Ny teknologi som nettbrett i hjemmet vil i stor grad være knyttet til fritidsaktivitet. Denne aktiviteten vil kunne oppleves som en trussel, dersom det ikke er en ønsket aktivitet, eller en ikke erfarer mestring i bruk av utstyret, og ser nytten og hensikten med bruken i hjemmet. Aktivitet og mestring er ofte knyttet til hverandre, og er beskrevet i Morgendagens omsorg (omsorgsdepartementet, 2013) som et mål for den enkelte og samfunnet å utnytte de ressurser, evner og muligheter den enkelte har for å mestre hverdagen. Det beskrives også som muligheten til å kunne opprettholde og utvikle egen funksjonevne (Ness, 2012). Mestring vil ha betydning for hvordan den enkelte opplever seg selv, og sine muligheter til å ta i bruk egne ressurser til aktiviteter. Informasjon, tilrettelagt opplæring og oppfølging vil derfor være sentralt i det å trygge de eldre, slik at nettbrettet vil være et godt tilbud som styrker opplevelsen av mestring.

2.3 Eldre, aldring og livskvalitet

2.3.1 Eldre og aldring

Eldrebølgen er et begrep som har blitt brukt de senere årene. Grunnen til denne beskrivelsen er at det fram til 2030, vil bli en stort antall økende eldre i befolkningen pga de store fødselskullene i etterkrigsårene. (Ellingsen, 2006). Aldringen innebærer en

samfunnsmessig forståelse av hvilke roller og egenskaper som tillegges oss i eldre år (Daatland & Solem, 2011). En gammel myte om de eldre, er at de er under konstant forfall, er hjelpetrengende og kostbare for samfunnet (Karoliussen, Smebye, & Keeping, 1997). Denne holdningen blir omtalt som alderisme, og innebærer at de eldre slutter å bli som folk flest og på grunn av forfallet blir annerledes og underlegne (Daatland & Solem, 2011). Noen mener myten slår sprekker i vår tid, men et tankekors er, at våre holdninger til eldre påvirker andre, og viser hvordan vi forholder oss til og møter eldre mennesker, og speiler noe om hvem vi er (Tuntland & Gausemel, 2005). At det blir flere og flere eldre vil medføre endrede behov i fht omfang og innhold i helse og omsorgs- tjenestene. Statistikker (Ellingsen, 2006; SSB, 2009), viser samtidig at de eldre holder seg sunnere og friskere enn tidligere, og de lever lenger (Ellingsen, 2006). De har med seg mye livserfaring, kunnskap og visdom. Et ordtak sier at; “man er ikke eldre enn man føler seg”, og sier noe om at alder også innebærer en subjektiv opplevelse. Morgendagens yngre eldre defineres i litteraturen som den tredje alder (Karoliussen et al., 1997). Vi antar at de i større grad vil være opptatt av å få være med i det som skjer og tilby sine ressurser og være mer endringsdyktige enn tidligere. Det kan føre til at de eldre i kraft av en energibølge, vil kunne skylle sine forventninger og engasjement inn over samfunnet som en frisk dusj, med helt nye perspektiver og ressurser. Den enkeltes opplevelse av helse, vil for mange virke inn på engasjement og aktivitet i hverdagen. Likevel viser statistiske prognoser (SSB, 2009), at de eldre blir friskere og lever lenger enn tidligere. Den biologiske aldringen er likevel en kjennsgjerning for alle mennesker. Aldringen medfører også kognitive endringer med svekkelse i sansene våre, men i hvilken grad tap av hjerneceller gir svekket hukommelse er uklart, men kognitive prosesser skjer langsommere med økende alder (Daatland & Solem, 2011; Wyller, 2015). Det er stor variasjon i aldringens forløp fra person til person, fra menneske til menneske. Aldring er de normale biologiske forandringer som skjer gradvis hos voksne individer, og i deres forhold til verden etter hvert som de blir eldre (Knutstad & Heggstad, 2016). Den kronologiske alder samsvarer ikke nødvendigvis med den funksjonelle og biologiske alder og den psykologiske alder handler om den enkeltes evne til å tilpasse seg forandringer i miljøet. (Daatland & Solem, 2011). Dette vil kunne være sentrale faktorer i det å lære og ta i bruk ny velferdsteknologi. For eldre som ikke har hatt et forhold til teknologien tidligere, vil det være fare for at den holdningsmessige terskelen er større for å ta

nettbrett i bruk i hjemmet, og noen vil dermed også ha større risiko for å oppleve utenforskap eller opplevelse av færre valgmuligheter i forhold til aktivisering. Dette vil igjen kunne føre til opplevelse av mindre mulighet til sosial deltagelse, med fare for redusert tilførsel av stimuli og dermed opplevelse av mindre tilfredshet i hverdagen. Derfor er det viktig at vi jobber med individuelle holdninger og legger til rette for en lav terskel i møter med denne aktiviteten for alle eldre.

Den psykologiske aldring er endring i evnen til å løse problemer og lære, forandringer i intelligens og hukommelse (Kirkevold, Brodtkorb, & Ranhoff, 2014). Daatland (Daatland & Solem, 2011), sier at læring i eldre år i stor grad handler om tilføre stimuli i riktig mengde slik at de eldre har forutsetning til å ta inn og lære bedre ved å feste det i hukommelsen, og å organisere det slik at de lettere kan hente det frem igjen. Den sosiale aldringsteorien handler om hvordan eldre og aldring organiseres og påvirkes fra samfunnets side. Tilbaketrekking er en teori som bærer preg av at samfunnet legger forholdene til rette for at de eldre skal trekke seg tilbake, og at mennesket ved denne aldring har en naturlig tilbøyelighet for å trekke seg tilbake og dermed er gjensidig (Daatland & Solem, 2011). Aktivitetsteorien, kom som en tenkemåte og en motsats til tilbaketrekkingsteorien, og hevdet at de eldre ønsker å være engasjerte og i aktivitet, men at samfunnet hindrer dem fra å delta aktivt og gir dem mangel på muligheter til deltagelse (Daatland & Solem, 2011). Begge disse teoriene gir ikke et utfyllende og representativt bilde på eldre og aldring i dag, selv om både tilbaketrekking og aktivisering er delfaktorer i aldringens forløp og kompleksitet. Disse teoriene reduserer det faktum og det individuelle aspektet om at alle mennesker - også eldre - er individuelle og unike, og at de på bakgrunn av forhold tidligere i livet også i ulik grad vil mestre og erfare de aldersmessige forandringer. Livshistorieforskning viser oss at alderdommen må ses i lys av og har betydning for det som har skjedd tidligere i livet (Thorsen, 2008). De eldre blir formet av de erfaringer som de har opplevd tidligere i livet og de havner automatisk i en rolle i eldre år. Personen er fortsatt den samme og utfordringen blir å bevare selvet. Dette krever et kontinuitetsarbeid fordi selvet hele livet er erfarende og endrende og i stadig utvikling og inkluderer verdier, normer, idelaer, håp, følelser, erfaringer og ønsker (Thorsen, 2008). De erfaringene vi bringer med oss hjelper oss til ta valg men påvirkes av positive og negative preferanser.

2.3.2 Livskvalitet

Begrepet livskvalitet og hvordan dette defineres er det ulike teorier om. En enkel forklaring handler om den enkeltes opplevelse av velvære. Vik (Vik, 2015) mener livskvalitet innebærer aktivitet, deltagelse, involvering, kontroll, og medvirkning. Det er også knyttet til det å ha en rolle i familien, nettverket eller samfunnet. (Vik, 2015). En vesentlig faktor i det å ha livskvalitet vil også for de fleste innbefatte livsglede, som også er subjektivt betinget, fordi vi har så forskjellig oppfattelse av hva det er som bringer glede inn i livene våre. En annen definisjon er Verdens helseorganisasjons definisjon av begrepet, som beskriver den enkeltes subjektive vurdering og mål av sin posisjon i livet i forhold til fysiske, psykiske, sosiale og åndelige/eksistensielle aspekter, men som vektlegger opplevelse av uavhengighet (Rustøen, 2001). Det holistiske menneskesynet blir ivaretatt i denne definisjonen, i forhold til å se mennesket som et hele, ut fra disse 4 ulike dimensjonene. Det er omdiskutert hvilket innhold av subjektive og objektive elementer som skal vektlegges i begrepet livskvalitet og om livskvalitet er betinget kun av en indre subjektiv følelse der den enkelte selv definerer premissene. Ferrans og Power (Rustøen, 2001), definerer livskvalitet som et menneskes følelse av tilfredshet eller utilfredshet i forhold til de områder i livet som er viktige for en. Disse inndeles innenfor opplevd helse og fysisk fungering, psykologisk og åndelig område, et sosioøkonomisk område og et familieområde (Rustøen, 2001). Hvilke forutsetninger som skal være premisser for opplevd livskvalitet, er det ulike teorier om, men forskning viser at det er et skille mellom opplevelse av livskvalitet og psykisk velvære (Walker, 2005) Det er indre og ytre faktorer som er med på å bestemme og som utgjør opplevelsen av livskvalitet. Det finnes derfor ingen definerte mål på hvordan optimal livskvalitet måles som ung, voksen, eller eldre. Hva man har, gjør og omgis av, kan påvirke livskvaliteten og det er en subjektiv følelse. Likevel vil noe kunne måles via objektive måleindikatorer for livskvalitet (Rustøen, 2001). Aktivitet og mestringsevne vil være slike objektive faktorer som vil kunne ha betydning for opplevelse av livskvalitet og helse i eldre år. Antonovsky utviklet den salutogene modellen for å underbygge en teori om hvilke faktorer som er viktige for å opprettholde vår helse gjennom ulike påkjenninger og skiftninger i livet. Han sier at opplevelse av sammenheng er viktig for vår motstandskraft og at denne også er avhengig av hvordan vi opplever mestring, forståelighet og meningsfullhet. Disse faktorene har også en inbyrdes påvirkning på hverandre og vil være med på å bestemme vår opplevelse

av helse og velvære (Antonovsky & Sjøbu, 2012). Å miste opplevelse av sammenheng vil kunne påvirke opplevelsen av helse og velvære i eldre år. Dette vil være et interressant forhold i hvordan de eldre opplever bruk av ny teknologi som en aktivitet i hverdagen.

2.4 Den etiske fordring

Den danske filosofen Løgstrup har gitt oss den etiske underliggende og tause fordring, for å få oss til å reflektere over hva det krever av oss å stå i en relasjon til et annet menneske.

“Den enkelte har aldrig med et annet menneske at gøre uden at han holder noe av dets liv i sin hånd. Det kan være meget lidt, en forbigående stemming, en opplagthet man får til å visne eller som man vekker, en lede man uddyber eller hever. Men det kan også være forferdende meget, så det simpelthen står til den enkelte om den annens liv skal lykkes eller ei.”

(Løgstrup & Fink, 2010)

Det fordrer blant annet å ha omsorg for den andre og den beskriver det å ha tillit som grunnleggende for all kommunikasjon. Han bringer også inn maktrelasjonen og viktigheten av å anerkjenne den, og ber oss tenke gjennom hvordan vi bruker denne maktrelasjonen - til fordel for vår neste, eller til fordel for oss selv. Vi er alene i denne verden og samtidig avhengig av hverandre og Løgstrup formidler hvilket ansvar vi har ved det å stå overfor et annet menneske. Dette bringer inn forholdet om menneskets selvstendighet kontra sårbarheten i at vi er gjensidig avhengige og prisgitt den andre i en relasjon. Løgstrup vil definere ansvaret så sterkt i relasjonen som at vi holder en annens liv i vår hånd gjennom tillit, talens åpenhet, barmhjertighet, kjærlighet, oppriktighet, mening, trygghet, selvrespekt og tilhørighet og peker på gjensidigheten i forholdet til andre mennesker (Løgstrup & Fink, 2010). Disse beskrives som fundamentale livsbetingelser og at uten disse ville livet gå i stykker. Grunnen til at den etiske fordring ses som en del av den teoretiske tilnærmingen er at teknologien og aktivitetsperspektivet bringer inn teknologi som en erstatning for menneskelig kontakt. Opplevelse av nettbrett som en daglig aktivitet vil kunne føre til at de eldre opplever seg mindre imøtekommet på det medmenneskelige planet og vil påvirke deres erfaringer i en sosial kontekst. Dette vil kunne påvirke opplevelse av å bli anerkjent, sett, og oppleve seg som verdifull. I møte med et mangfold av eldre med ulike erfaringer, preferanser og

forutsetninger for å lære å ta i bruk nytt teknologisk utstyr, står vi overfor denne fordringen med et ansvar i møte med de eldre som den de er, og søke å legge til rette for en god dialog i denne prosessen. De eldres behov og erfaringer med læring og bruk av data og annen ny teknologi, har det vært forsket på tidligere. Derfor er det gjort søk etter relevante studier og forskning som kan gi preferanser for denne tematikken, slik at kunnskapen som finnes gir grunnlag for denne forskningen og samtidig gir svar på hvilke hull i forskningen som det er behov for mer forskning på. Nedenfor redegjøres for den systematiske litteratursøken og relevante funn.

2.5 Systematisk litteratursøk og relevant forskning

Det er gjort systematiske litteratursøk i Medline, Cochrane, Cinahl, Svemed, Ageline, Pubmed og Idunn. I tillegg og senere i søkeprosessen har Google school også blitt benyttet. Det ble gjort mange søk med ulike søkekombinasjoner og ettersom søkeord ble utvidet og kombinert, ble det gjort treff som var interessante og relevante. De første søkeordene som ble brukt var; smart house technology, assistive technology, elder, elderly, frail elderly, living in place og homedwelling. Det var et arbeide der søket ble utvidet med andre Mesh termer og ord som teknologi, informasjonsteknologi, internet, personal computer, older adults, og tablets. Inklusjonskriteriene var fagfellevurderte og evidencebaserte forskningsartikler med fokus på eldres opplevelser og erfaringer med bruk av teknologi og hjelpemidler, der PC og/eller nettbrett var inkludert som en aktivitet. Også vitenskapelige undersøkelser som hadde systematisk teoretisk tilnærming, og en randomisert kontrollert studie ble tatt med. Det ble lest mange abstracts for å finne hvilke forskningstudier som hadde relevans i forhold til denne studiens tematikk. Et annet søkekriterie var avgrensning i årstall, og det ble først begrenset til de ti foregående år, men ble utvidet til årsskiftet og frem til i dag. Ved søk i Google school ble søkeord som activity, older adults, tablets and PC og informasjonsteknologi benyttet.

Basert på søk i flere databaser med kvalitative, kvantitative og mixed designs, ble relevante studier som hadde inklusjons-søkeordene systematisert, og lesing av abstracts ble prioritert. Det ble gjort funn med forskningsartikler med forskjellige vinklinger og forskningsresultater som kunne ha betydning for videre forskning innen området. Av disse ble 11 reviews kritisk vurdert og 6 av disse ble inkludert og 5 dubletter ble ekskludert på bakgrunn av liten relevans i forhold til tema og ufullstendig beskrevet metodedel.

Basert på resultatene fra disse 6 studiene ble alle vurdert som relevante for denne problemstillingen, og inkludert som bakgrunn for denne studien. Den kritiske leseren handlet om å vurdere artiklenes gyldighet/validitet, at de var fagfellevurdert og hvilket utvalg, etiske prinsipper og at designet var i henhold til forskningskriteriene. Forskningsfronten i studiene var evidencebasert, og hadde produsert kunnskap om eldres erfaringer med bruk av tekniske hjelpemidler, PC eller IPAD og relaterte funksjonsområder, og komplementerende faktorer. Forskningsartikler som viste at aktivitet har sammenheng med psykisk velvære og selvstendighet ble også inkludert. (Vedlegg 1) De relevante funn som er gjort blir presentert nedenfor.

2.5.1 Faktorer som påvirker de eldres erfaringer i bruk av PC/nettbrett

En kontrollert randomisert studie med 290 online eldre brukere, viser til at det er sammenheng mellom bruk av en videobasert applikasjon på nettet og opplevd forenkling i bruken, mestring og trivsel (Ryu, Kim, & Lee, 2009). Denne studien viser til at det er gjort mange studier med yngre og voksne mennesker om deres bruk av internettbaserte tjenester, men at det er gjort i liten grad i forhold til eldre, og dermed er en viktig målgruppe i ny forskning, for å forstå dem som forbrukere av denne tjenesten.

Hva som påvirker eldres intensjon om å ta i bruk teknologi i hjemmet, er gjenstand for en systematisk review, med eldre hjemmeboende (Peek et al., 2014). Her vises til en sterk forbindelse i implementeringsfasen mellom opplevelse av utfordringer i bruk, kostnader og fordeler i bruken, brukervennlighet og trygghet med nytte og glede av teknologien. Glede av teknologien knyttes særlig til muligheter for interaksjon med familie og eget nettverk og det å kunne bo lenger i eget hjem. En svensk systematisk review (Skymne, Dahlin-Ivanoff, Claesson, & Eklund, 2012), viser at til tross for et ekspanderende forskningsfelt og et marked som kan levere avansert utstyr, er forskning på området gjort i begrenset målestokk og viser til at vi fortsatt mangler kunnskap om eldres behov for disse tjenestene, og hvordan myndighetene skal legge til rette for disse tjenestene i fremtiden.

2.5.2 Faktorer som påvirker de eldres mestrings- og læringsopplevelser

En amerikansk kvalitativ longitudinell studie (Mann, Llanes, Justiss, & Tomita, 2004), viste funn i sammenheng med eldres erfaringer av hvilket hjelpemiddel som var viktigst for

dem. Personal computer ble definert som det tyvende viktigste hjelpemiddelet. Ved en annen prosentmessig utregning i forhold til hvor mange som brukte PC kontra antall som hadde rapportert det som viktigst, kom computer på fjerde plass. Mann et al mente at årskene til at dette hjelpemiddelet ikke ble rapportert høyere, hadde årsak i at andre hjelpemidler som eksempelvis briller og gåstoler ble sett på som primære og viktigere for å fungere i det daglige, og at PC ble sett på som et teknisk hjelpemiddel som færre hadde tilgang til. Studien viste til at eldre trenger bedre tilrettelegging av tekniske hjelpemidler som øker kognitiv funksjon. Funn indikerer at det er sammenheng mellom bruk av hjelpemidler og økt mestring og selvstendighet, og at det trengs mer forskning innen feltet. Hjelpemidler er preferanse for et vidt område utstyr, som også innlemmer teknologiske apparater. Ikke alle informantene i denne studien hadde denne oppfattelsen.

I en systematisk review fra Florida (Charness & Boot, 2009) konkluderer at eldres holdninger og ferdigheter reduserer mulighetene i bruk av internett, og viser til funn om at eldre internettbrukere trenger spesiell tilrettelagt undervisning og programmer for å opprettholde kognitiv funksjon. En svensk kvalitativ empirisk studie viser indikasjoner om at skrøpelige eldre trenger spesielt tilrettelagt støtte i implementering av hjelpemidler som eks PC (Skymne et al., 2012). Forskingen undersøkte eldres erfaringer med hjelpemidler, og hvordan disse påvirket deres opplevelse av uavhengighet i de daglige aktivitetene. Denne studien viste en sammenheng mellom trygghet i kunnskap om bruken av hjelpemidlene, og viktigheten av å bli trygg for å bruke hjelpemidler i hverdagen. En av hjelpemidlene var personlig computer PC. (Skymne et al., 2012). Studien viste at å bli bruker av nye hjelpemidler gir opplevelse av muligheter, men skaper også begrensninger. Det skaper trygghet og fordeler, men gir også bekymringer ved komplikasjoner. Det sosiale aspektet både utfordrer og setter grenser, da det kan være spennende, men samtidig vanskelig å ta kontakt med fremmede på nettet. Denne studien peker først og fremst på kompleksitet i opplevelse av det å ta i bruk nye hjelpemidler (Skymne et al., 2012). Studiet viste at det å ha tilgang til PC gjorde at de eldre følte seg mindre isolert fra sin familie og at de fikk bedre informasjon om deres helsesituasjon og de opplevde større sosial tilknytning (Skymne et al., 2012). . Skymne et al.(Skymne et al., 2012) indikerer at eldre føler seg mindre ensomme og opplever større grad av trygghet ved bruk av hjelpemidler som eksempelvis data, i daglige aktiviteter. Den viser til at de

eldre trenger spesiell støtte for å bli trygge og gode på individuelle og hensiktsmessige teknologiske løsninger. Resultatet viser også at skrøpelige eldre trenger spesiell tilrettelagt undervisning for å bli trygge brukere.

En Israelsk mixed intervensjonsstudie (Shapira, Barak, & Gal, 2007), viser funn om at eldres læring og bruk av internett, bidrar til økt trivsel, livskvalitet og selvstendighet. De viser i studien til behov for bedre teknologisk kunnskap hos omsorgspersoner, samtidig som de indikerer at forbedret utstyr og programmer og opplæringsverktøy må forskes videre på for å kunne tilrettelegge for bruk av ny teknologi som PC og nettbrett. for eldre i forhold til aktivitet mot venner og familie for økt sosialisering, brukervennlighet i læring av nettbrett, for å forstå og bli trygg, gi mulighet til kongnitiv læring ved å få informasjon, kunne organisere tiden selv, og følge med i hva som skjer i hverdagen (Shapira et al., 2007). Modellen viser til valgmuligheter og rekreasjon, ved at nettbrettet kan være en hobbyaktivitet der den enkelte selv velger applikasjoner og programmer. Studien antyder at dette vil muliggjøre egne avgjørelser i hverdagen og gi mulighet til større egenkontroll, muliggjøre økt sosial deltagelse, som igjen vil muliggjøre økt selvstendighet i hverdagen. Den peker også på at ved å tilrettelegge på denne måten så vil vi istandsette de eldre til å integreres bedre i samfunnet, slik at de kan utnytte denne teknologien bedre i hverdagslivet. Studien sier at vi må gjenoppdage og endre vår innstilling til våre foreldre og besteforeldre og sier at det muliggjør en holdningsendring (Shapira et al., 2007). Studien viser videre til at det er sammenheng mellom aktivitet og opplevelse av livskvalitet. Mange eldre vil være aktivt med i samfunnet, og uttrykker ønsker om interesser og behov for aktivitet og deltagelse. En finsk kvalitativ intervensjonsstudie indikerer at fritidsaktivitet, økt mobilitet og fysisk aktivitet, samt en lav grad av kronisk lidelse, har sammenheng med opplevelse av velvære og god mental helse (Lampinen, Heikkinen, Kauppinen, & Heikkinen, 2006). Studien indikerer at herrer er mer tilbøyelige til fysisk aktivitet og at kvinner er mer opptatt med andre fritidsaktiviteter som sosial aktivitet. Den indikerer ingenting om bruk av datakommunikasjon som en aktivitet har betydning for opplevelse av velvære og mental helse, og viser til at det er rom for videre forskning i forhold til hvordan nye aktiviteter påvirker eldre Den gir oss noen indikasjoner om ulike teknologiske hjelpemidler, men retter seg ikke kun mot bruk av datakommunikasjon som en daglig aktivitet.

2.5.3 Vurdering av litteraturgjennomgang

Forskningsfronten som vises til ovenfor, kan også representere forskjeller på tvers av land og kulturer, og indikerer at det er behov for mer forskning på bakgrunn av dette. En systematisk review (Peek et al., 2014) konkluderer med at eldre hjemmeboende synes innføring av ny teknologi er skremmende og mener dette må forskes mer på. De studiene som vises til ovenfor er også noen år gamle og mye har skjedd innenfor dette området i løpet av de ti siste årene. De funn som er vist til gir en også indikasjon om at eldres erfaringer i forhold til bruk av computere eller nettbrett som en aktivitet i økende grad blir forsket på, men at det er behov for ytterligere forskning som gjelder eldres erfaringer for å få større forståelse for hvordan vi kan møte deres behov fremover. Funn indikerer at det er flere faktorer som viser i retning av at de eldre er motiverte og villige til å benytte teknologiske løsninger i hjemmet. Studien peker også på kompleksitet i de eldres behov på det teknologiske området (Mann et al., 2004; Ryu et al., 2009), og peker på at det vil ha betydning for økt selvstendighet og livkvalitet (Mann et al., 2004). Mange eldre vil ha behov for å lære å bruke denne teknologien som en aktivitet for å kunne følge med i det som skjer i samfunnet og ha kontakt med nettverket, opprettholde sosiale relasjoner, men også kunne motta tjenester som et tilbud for en tryggere og sikrere alderdom (Ryu et al., 2009). Videre viser konklusjonen av to nyere svenske studier at det er behov for videre forskning innen feltet spesielt med tanke på å forstå de eldres behov (Koch & Hägglund, 2009; Skymne et al., 2012), og er viktig grunnlag som preferanse til denne studien for å få videre innsikt i hva som er viktig for det videre arbeidet med innføring av ny teknologi til eldre i dagens omsorgstjenester. Konklusjonene av de andre studiene viser funn som indikerer viktighet av teknologiske hjelpemidler for økt trygghet og selvstendighet. Likevel er det forskningshull som går på eldres erfaringer i læring og bruk av nettbrett som en aktivitet i hverdagen.

2.6 Studiens hensikt og problemstilling

Hensikten med denne studien er å undersøke eldre personers beskrivelser av sine erfaringer med læring og bruk av nettbrett.

På bakgrunn av systematisk litteratursøk er følgende problemstilling:

Hvilke erfaringer har eldre personer med læring og bruk av nettbrett som en hverdagsaktivitet?

Herav er forskningsspørsmål formulert som bakgrunn for å kunne svare på studiens problemstilling:

1. Hvordan erfarer eldre personer å lære å bruke nettbrett?
2. På hvilken måte erfarer eldre personer nettbrettets muligheter og betydning som en aktivitet?
3. Hvilke forskjellserfaringer har de eldre etter innføringen av nettbrett som en aktivitet?

3 Design og metode

I dette kapittelet beskrives hvilke vurderinger som er gjort for gjennomføring av studien. Metode beskrives som prosess og måter for å knytte teori og praksisområde som studeres sammen (Kvale, Brinkmann, Anderssen, & Rygge, 2015).

Valg av kvalitativ metode har blitt gjort på bakgrunn av arbeidet med eldre, og ønske om en større dybdeforståelse av de eldres erfaringer i møte med læring og bruk av nettbrett. I denne studien er kvalitativ deskriptiv design valgt, med induktiv tilnærming til datainnsamlingen.

3.1 Kvalitativt design

Den sykepleievitenskapelige kvalitative tilnærmingen er valgt med en induktiv tilnærming med et fokusgruppeintervju for manifest innholdsanalyse. Denne studien søker å utforske de eldres erfaringer med læring og bruk av nettbrett. Når menneskers egne erfaringer skal undersøkes, er kvalitativ design og tilnærming en hensiktsmessig og egnet design. Det kvalitative designet kjennetegnes av fleksibilitet (Kvale et al., 2015), fordi det i intervju teknikk handler om både teknikk, om personlig kompetanse, og om skjønn, og vil være avhengig av forskerens kunskaper og ferdigheter. Det søkes en induktiv tilnærming til datamaterialet. Arbeidet med problemstilling, datainnsamling, analyse og tolkning arbeides med parallelt og vil gjensidig påvirke hverandre i prosessen. Det kvalitative designet, søker å bygge på teorier om menneskelig erfaring, det som har blitt sagt og observert i intervjusituasjonen, og videre transkribert og bearbeidet i tekstanalyse og tolkning. Hensikten er å utforske meningsinnholdet slik det oppleves som den deskriptive beskrivelsen fra informantene, for å forstå et fenomen (Malterud, 2011). For å få tilgang til andres erfaringer og opplevelser må forskeren være lyttende og lydhør for forandringer og følelsesmessige forhold som berører den som blir intervjuet, eller motsigelser i det som blir sagt og det underliggende (Malterud, 2011)

3.2 Fokusgruppeintervju som metode

I denne studien er det relevant å benytte fokusgruppeintervju for innsamling av data og som en metode i dette empiriske studiet, for å søke å få svar på problemstillingen.

Fokusgruppe kjennetegnes og benyttes som en kombinasjon av gruppesamhandling og emnefokus (Halkier & Gjerpe, 2010). Formålet er å samle data, som sier noe om gruppers sosiale erfaringer og hvordan og hva de opplever, og hvordan opplevelsen blir brukt til å forstå andre situasjoner i en samhandling og interaksjon i en gruppe (Halkier & Gjerpe, 2010). I fokusgruppeintervju kan en forske på enkeltindividets og gruppas erfaringer, beskrivelser og meninger og hvordan disse kommer til uttrykk i en sosial kontekst. Målet er å forske på det manifeste meningsinnholdet i den konteksten der deltagerne har sin naturlige sammenheng. Metoden er egnet i forhold til å belyse gruppers normer for praksiser og fortolkninger (Halkier & Gjerpe, 2010). Fokusgrupper er i følge Liamputtong (Liamputtong, 2011) spesielt verdifullt når det er lite forskning på området fra før, fordi deltagerne forståelser og refleksjoner blir uttrykt. Kvalitativt intervju i fokusgrupper er en forskningsmetode der data produseres gjennom samhandling i en gruppe, rundt et tema som forskeren har bestemt. Informantene gis mulighet til å uttrykke betydningsdannelse som ellers er taus og blir tatt for gitt. (Kvale et al., 2015) Det er nettopp dette som er fokus og som søkes ivaretatt i dette studiet. Kontekst beskrives av Thornquist (Thornquist, 2003) som samspillet mellom kulturen hendelsen foregår i og menneskene som samhandler i konteksten. Konteksten kan være både det fysiske ytre rom og den enkeltes delaktighet som legger føring for samhandling. I boka fokusgrupper (Halkier & Gjerpe, 2010), brukes berepet interaksjon og samhandling om det som foregår i samhandlingen mellom moderator og gruppen, men sier at det handler mest om det som skjer mellom informantene i gruppen og at dette er et viktig forhold ved fokusgruppeintervju og at det er viktig å være bevisst på grad av interaksjon, og hva som hemmer eller fremmer samhandlingen og det som fortelles. Det som også er viktig å bringe frem i kontekstuell sammenheng er den etiske fordring som sier at det kan være så ørlite som skal til og snakke om dette som en forbigående stemning eller en lede (Løgstrup & Fink, 2010). Dette er det underliggende i konteksten, og alt må moderator være bevisst i intervjusituasjonen.

Formålet er å få frem forskjellige synspunkter men også se på referanser som kan oppfattes likt i en gruppe (Halkier & Gjerpe, 2010). Målet er ikke å finne en enighet, men å søke å finne et utvalg som er eldre med læring og bruk av nettbrett, og som kan gi deres beskrivelser for å belyse problemstillingen (Patton, 2002). Forskeren har i oppgave å få frem deltagerne refleksjoner, opplevelser og tanker på ulike måter. Forskeren skal sørge

for at deltagerne snakker sammen og søke å lede den sosiale interaksjonen i gruppa samtidig som det skal ledes med tanke på frem ulike perspektiver og meninger og støtte opp om de refleksjoner som kommer frem i fokusgruppa (Halkier & Gjerpe, 2010). Det skal også søkes å bevisstgjøre fokusgruppen om at det er den enkeltes erfaringer og refleksjoner som er i fokus og som er av interesse. Denne tilnærmingen beskrives som induktiv og er inspirert av en hermeneutisk forståelse (Thornquist, 2003).

Datamaterialet i denne studien er basert på et fokusgruppeintervju med 6 informanter som bor i en samlokalisert omsorgsbolig og som har fått nettbrett til bruk som en ny aktivitet, og har deltatt i opplæring over tre ganger.

3.2.1 Utarbeidelse av intervjuguide

I planleggingen før intervjuet ble det utarbeidet en intervjuguide, som en veileder for problemstillingen og som støtte til fokusgruppeintervjuet. Spørsmålene ble utarbeidet på bakgrunn av forskningsspørsmålene og var en god pilar inn i intervjuet. Likevel ble ikke denne fulgt til punkt og prikke gjennom hele intervjuet fordi moderator fulgte informantene og måtte ta hensyn til pauser og interaksjonen mellom informantene, og det ble behov for å stille oppfølgings- og utdypingsspørsmål. (Vedlegg nr.2)

3.2.2 Inklusjonskriterier/eksklusjonskriterier

I denne studien gjøres et utvalg uavhengig av helseforutsetninger. Det er dokumentert behov for trygghet og omsorgstjenester som er det primære inntakskriterie for tildeling av omsorgsbolig, men boevne er i tillegg viktige utløsende faktorer for et kommunalt vedtak om plass i omsorgsbolig.

Inklusjonskriteriet er valgt fra 62 år og oppover, som er kommunens alderskriterie for vedtak i samlokalisert omsorgsbolig. Alle har boevne og samtykkekompetanse. Eksklusjonskriteriet er at ingen eldre med demenslidelse deltar, ei heller uten samtykkekompetanse og heller ikke de som har takket nei til opplæring og bruk av nettbrett. Deltagerne har spredning i alder og ulike preferanser og forutsetninger for å lære og bruke nettbrett. Beboerne i denne omsorgsboligen har et alderspenn på nesten 40 år, og funksjonsevnen er varierende. Deltagerne har gjennomgått kurs i opplæring av nettbrett over 2-3 ganger. Deltagerne ble trukket ved trekking av hele gruppen som hadde deltatt i opplæringen, men det ble laget en trekning både fra mannlige og

kvinnelige kandidater for å sikre en blandet kjønnsdeltagelse. Eldre som ikke hadde deltatt på kurs ble ekskludert, da det er erfaringen i bruk av nettbrett som her skal undersøkes.

3.2.3 Valg av utvalg

Utvalgprosessen ble gjort etter at gjennomføring for studiet ble godkjent fra kommuneadministrasjon og styret som til daglig regulerer dette omsorgstilbudet. Leder for de samlokaliserte omsorgsboligene ble deretter kontaktet og det ble informert om hensikten med studien og på hvilken måte gjennomføringen med intervju i fokusgruppe var planlagt. Lederen hadde oversikten over deltagerne på opplæringen i bruk av nettbrett, og la alle deltagerne i trekningspotter – en for kvinnelige og en for mannlige deltakere. Årsaken til dette var å sørge for at begge kjønn ble inkludert i studien. Trekningen forgikk på en enkel måte, med nummerkode på deltagerne og loddtrekning, som umiddelbart ble levert direkte til moderator, slik at anonymitet ble ivaretatt. Utvalget som ble forespurt var 9 eldre, men 3 takket nei til deltagelse. Det refereres til at det anbefales å ha fem til åtte deltagere i en fokusgruppe fordi det ved for store grupper kan bli vanskelig å sikre alle delaktighet og god dynamikk i gruppen (Halkier & Gjerpe, 2010). Dersom gruppen har for få deltagere kan samhandling og dynamikk i gruppa bli sårbar. Det ble utformet et informasjonsskriv (vedlegg 3) som forklarte bakgrunnen og hensikten med studiet, med vedlegg for samtykke til deltagelse. Det var også viktig å få frem at deltagelse var helt frivillig, og de fikk informasjon om og måtte skrive under på at de hadde rett til når som helst å kunne trekke seg i prosessen. I informasjonsbrevet ble det beskrevet hvordan datamaterialet skulle oppbevares for best mulig å sikre anonymitet innenfor kriteriene om sikkerhet. Alle informantene måtte signere at de hadde lest informasjonsskrivet og at de frivillig ønsket å delta, og med mulighet for å kunne trekke seg.

Tabell 1. Oversikt over utvalget

Kjønn	Erfaring	Sivilstatus
1. Kvinne	Ingen erfaring med data	Enke
2. Mann	Erfaring med PC	Enkemann
3. Kvinne	Ingen erfaring med data	Gift
4. Kvinne	Ingen erfaring med data	Enke
5. Mann	Litt erfaring med PC	Enkemann
6. Kvinne	Ingen erfaring med data	Ugift

3.2.4 Forskningsetiske overveielser

På bakgrunn av forskerens tema, problemstilling, forskningsspørsmål og intervjuguide ble det søkt NSD for godkjenning av dette studiet i oktober 2016 (Vedlegg 4). Studiet ble godkjent, med en kommentar om at det i tillegg til informasjonsbrev og informert samtykke, skulle gis muntlig informasjon til deltagerne om at dette studiet ble gjennomført uavhengig av min rolle som ansatt. Dette ble konkretisert i oppstarten av intervjuet.

Etiske dilemmaer i intervjusituasjoner kan oppstå. Det kan være i relasjonen til deltagerne og at en søker å bygge en tillit og vennsksrelasjon for å få aktiv deltagelse. Forskeren skal søke å være etisk tilstede med respekt for arbeidet og den enkelte deltager i intervjuet. Dette er en situasjon som en hele tiden bør søke å balansere. Informantenes integritet skal ivaretas, men det skal også være fokus på interaksjon i gruppa, med respekt for den individuelle og avvikende mening. Både nærhet, tillit og samtidig distanse, er viktige elementer i denne konteksten (Guillemin & Heggen, 2009) Det er intervjuerens oppgave å hensynta og legge til rette for at klimaet i et fokusgruppeintervju ivaretas og sikre at den enkelte kan få frem sine meninger samtidig som at den enkeltes integritet ivaretas.

3.3 Fokusgruppeintervjuet

Fokusgruppeintervjuet ble gjennomført i desember 2016. Intervjuet ble gjennomført i en hyggelig stue i et nærliggende hus til omsorgsboligene. Stuen var koselig og bordet dekket

pent med god plass til alle, og der intervjuet kunne gjennomføres i rolige omgivelser. Det ble servert kaffe, frukt og kake. Informantene fikk en liten sjokoladeeske som takk for deltagelsen. Intervjuet varte 1 time og 40 minutter. Det ble på forhånd informert om min rolle og de fikk både skriftlig og muntlig informasjon om at det ville bli benyttet lydopptaker under intervjuet. Det ble også informert om konfidensialitet og på hvilken måte lydopptaket skulle oppbevares før det ble slettet. Det var ingen innvendinger om dette før – under eller etter intervjuet. Informantene hadde ulik kjennskap og relasjoner til hverandre, men alle visste at de bodde på området og hadde deltatt i opplæringen i bruk av nettbrett. Det ble spurt 9 beboere om deltagelse, og 2 trakk seg umiddelbart. Begrunnelsen fra en var helsemessige årsaker, og den andre ga ingen begrunnelse. Det ble deretter spurt en ny beboer, men vedkommende takket også nei fordi det ikke passet den dagen. Dermed ble antallet 6 beboere, som hadde skrevet under og takket ja til deltagelse til fokusgruppeintervju.

Med bruk av fokusgruppeintervju er samhandlingen eller interaksjonen i situasjonen en viktig premiss og som skiller seg fra enkeltintervjuer. Sammensetningen i denne gruppa var preget av mer eller mindre kjennskap til hverandre og dette hadde innvirkning på interaksjonen i gruppa. Stemningen var god ved oppstart. Intervjuer sørget for at alle fikk kaffe og noe å bite i og vi snakket litt om hyggelige juleforberedelser og arrangementer som skulle foregå i miljøet der de bor, for å ivareta den sosiale interaksjonen og bryte ned eventuelle spenninger som kunne være et hinder for dialogen. Siden tidsperspektivet var viktig å benytte fullt ut, ble intervjuet startet fem minutter etter avtalt tid. Det ble da gjort en introduksjon av tema på nytt og gitt informasjon om hensikten og min rolle i forhold til studien. Intervjuguiden og spørsmålene var planlagt og satt ut fra forskningsspørsmålene og ble kvalitetssikret i samarbeide med veileder. Samhandlingen i gruppa var vesentlig for det de eldre fortalte. Noen i gruppa var noe mer aktive i praten. Intervjuer var dette bevisst og ledet prosessen, slik at alle fikk komme til orde. Alle ble bedt om å respektere at de ikke snakket i munnen på hverandre, slik at alle hørte hva som ble sagt og at ytringene kom tydelig frem i lydopptaket. De viste seg som veldig respektfulle og inkluderende, men moderator måtte bevisst henvende seg til en som var mer tilbakeholden, for å ivareta alle informantenes deltagelse. Intervjuer la naturlig noen av premissene for interaksjonen i kraft av å lede prosessen fremover. I følge Halkier (Halkier & Gjerpe, 2010), kommer erfaringene frem underveis som en følge av det en

informant sier og der de andre følger opp i interaksjonen og sier at interaksjonen handler om bevegelsen i kommunikasjonen og hva som hemmer eller fremmer refleksjon og meninger som kommer frem. I dette fokusgruppeintervjuet var det naturlig et par av informantene som tok ordet og "slo an tonen", men dette var like mye av høflighet for å dra de andre inn i dialogen. De kikket på hverandre for å signalisere at nå er det din tur. Noen ganger ble det full stillhet, og denne ble brukt også som små tenkepauser, for å la de eldre få tid til refleksjon, før moderator eller informantene tok ordet videre.

4 Analyse

Den kvalitative innholdsanalysen er blitt inspirert av Graneheim og Lundman. Prosessen og bevegelsen frem og tilbake for å finne innsikt, har vært en del av denne analysen.

4.1 Kvalitativ innholdsanalyse

Det er valgt kvalitativ tilnærming i innholdsanalysen som er inspirert av Graneheim og Lundman (Graneheim & Lundman, 2004). De refererer til at analyseprosessen innebærer en reduksjon, men legger vekt på at dette handler om kondensering og destillering for trinnvis å finne kvaliteten i teksten for så å finne forståelse og mening. Analysen beveger seg videre til å abstrahere og tolke dette på et høyere meningsnivå. Denne prosessen går trinnvis fra koding, kategorisering, til tematisering og på forskjellige nivåer (Graneheim & Lundman, 2004). Kodingen knyttes opp mot meningsbærende enheter i en kontekstuell sammenheng, slik at man kan se teksten på ny og annerledes måte. Kategoriseringen fremkommer av kodene og gir svar på “hva” teksten sier. Tematiseringen skjer på neste nivå og utledes av den latente og undeliggende meningen som skinner gjennom, som en fortolkende forståelse. Denne analysemetoden gir ikke uttømmende mening.

4.2 Forforståelsens betydning

Intervjuers forforståelse tas med som en del av analysen, da dette vil være med på å belyse materialet i analysen. Gjennom mange års praksis og arbeide med og for eldre i ulike arbeidsforhold i kommunal og ideell tjeneste, har moderator vært med på en utvikling der de eldre på mange måter blir inkludert som en aktiv del av et tjenestetilbud, men holdningen om at de eldre ikke har ressurser til å forholde seg til ny teknologi har sittet og sitter antakelig godt i, hos veldig mange i omsorgstjenesten, men også hos de eldre selv den dag i dag. De siste to årene har det blitt en utvikling der teknologien presser seg frem til ulikt formål i helsetjenesten. Det har også blitt et økt fokus på helsefremmende og forebyggende tjenester til eldre – av flere grunner. Det handler om effektivisering av tjenesten både i forhold til menneskelige og økonomiske ressurser. Samtidig handler det om hvordan vi skal ruste den aldrende generasjonen til å bo hjemme livet ut, eller i alle fall lengst mulig. Aktivitet er en viktig del av deres hverdagsbeskjeftigelse og vil for de fleste ha en betydning for opplevelse av livskvalitet.

Helsemyndighetene signaliserer at det skal satses på helsefremmende tjenester som aktivitet, men hjemmetjenestene har liten tid til å ivareta nettopp dette. Samfunnet er i endring og derfor må vi legge til rette for at den eldre generasjonen får mulighet til å delta i utviklingen, gjennom bruk av ny teknologi. Dette vil kunne gi de eldre aktivitet og stimuli som kan virke forebyggende og helsefremmende. Det er i lys av dette at denne studien ble realisert – for å få en innsikt og forståelse av hvordan ny teknologi virker inn i de eldres hverdag og hvordan den virker på dem.

4.3 Analyseprosessen

Analysearbeidet startet umiddelbart etter fokusgruppeintervjuet. Det som var blitt sagt var lagret på lydfil på nettbrettet. Etter fokusgruppeintervjuet ble lydopptaket lyttet til umiddelbart for å notere og memorere det som skjedde i interaksjonen under intervjuet, for å fange opp og skrive ned de nonverbale uttrykkene. Det ble også skrevet en protokoll om samhandlingen i gruppa og non verbale observasjoner. I tillegg ble et egen logg over egne handlinger og følelser skrevet, for å sortere egne tanker og følelser, og gi rom for refleksjon rundt rollen som forsker og samhandlingens fremdrift. Etter noen dager ble det lyttet til flere ganger for å høre om igjen, hva det var som var blitt sagt, og en begynnende prosess om ordenes og meningenes innhold startet. Deretter ble intervjuet transkribert ordrett og systematisert og lest gjennom flere ganger. Noen setninger fra intervjuet var fremtredende og hadde festet seg mer. Deretter ble det foretatt en refleksjon i et helikopterperspektiv om hva det er som sies i forhold til tematikken. En overordnet refleksjon før analysenmetoden startet var både nyttig, men også uoversiktlig og utfordrende. De manifeste meningsenheter ble identifisert og skrevet ned og ordrett gjengitt og systematisert i forhold til de tre forskningsspørsmålene. Deretter ble kondensert meningsenheter utledet, for så å finne kodene.

Tabell 2 Eksempel på meningsenhet, kondensert meningsenhet og kode.

Manifeste uttalelser - meningsenhet	Kondensert meningenhet	Kode
Lære å bruke nettbrett		Hukommelsen og repetisjon en fellesnevner og behov for tilrettelegging i læringen egeninnsats gir tro på seg selv og glede når de får det til
R1. Mye som er vanskelig Må få det repetert, for å få det inn i langtidslagringa- Jeg skriver det ned, det hjelper Disse ungdommene peker og peker – det går for fort	Mye er vanskelig Repetere for å få det inn i hukommelsen Skriver ned Går for fort	Læring, hukommelse og utfordring
R2 Jeg fant jo ut hvordan jeg skal bruke nettbrettet før de kom og underviste meg om det. Jaha – det er bare å bruke det lille man har der oppe Syns det er enkelt – ikke noe særlig problemer Kan vel hende jeg må spørre om noe	Fant ut selv Fikk undervisning Bruke det lille man har der oppe Ikke noe særlig problemer Trenger noe hjelp til læringen	Læring, egeninnsats og mestringsfølelse

<p>R4</p> <p>Det stopper oppi hodet – og så må en ta det opp igjen. Så bli jeg irritert på meg selv for at jeg ikke husker..</p> <p>Det kommer langsomt eller så er det totalt borte</p> <p>Hele mitt liv har jeg vært vant til å huske alt mellom himmel og jord. Jeg er en utålmodig sjel</p> <p>Når jeg først kommer i gang – finner jeg ut av det</p> <p>Da må jeg gå tilbake og finne det ut og da er det greit</p> <p>Hu mor hu henger ikke med på hurtigtoget hu lenger</p>	<p>Hukommelsen stopper opp - må repetere</p> <p>Irritert</p> <p>Læring kommer langsomt</p> <p>Vært vant til å huske hele livet</p> <p>Utålmodig</p> <p>Tar tid å starte</p> <p>Repetisjon</p> <p>Henger ikke med når det går fort</p>	<p>Endrede betingelser for læring og følelser</p>
<p>R5</p> <p>Problemet for meg er å lære nytt – for jeg glemmer så fort</p> <p>Hukommelsen begynner å bli veldig dårlig og det er et problem. Du tar det igjen når du har behov for det. Ellers er det bare borte</p>	<p>Jeg glemmer så fort, problem å lære nytt</p> <p>Tar igjen – repeterer når du har behov for det ellers glemmes det</p>	<p>Læring er mer utforende i eldre år, men egeninnsats viktig</p>
<p>R3</p>	<p>Mange vanskelige navn</p> <p>forenkle begreper</p>	

<p>Det er så mange vanskelige navn på forskjellige ting – forenkle for oss oppi åra</p> <p>Og så litt større skrift – det er så mye smått</p> <p>Hvis det er for mange som spør – da blir en så fortomla</p>	<p>større skrift</p> <p>flere ting samtidig skaper utfordring</p>	<p>Tilrettelegging og forenkling gjør læringen lettere</p>
<p>R6</p> <p>Det gjør det – hjelper med personlig veiledning. Så ble det stående der til jeg fikk hjelp. – og så når du skal bruke stor og liten bokstav – det har vært litt vanskelig for meg.</p> <p>Det var virkelig artig synes jeg at jeg virkelig klarte det, for jeg hadde innbilt meg at jeg ikke kunne klare å lære noe sånn</p>	<p>Hjelper med personlig veiledning</p> <p>Litt vanskelig å huske stor bokstav</p> <p>Artig når jeg klarte det.</p> <p>Innbilt meg at jeg ikke klarte det</p>	<p>Tilrettelagt veiledning gir læringsspiral og gir håp/ tro på at man lærer</p>

Det ble definert to og tyve meningsenheter. De ulike kodene ble videre delt inn i subkategorier. Disse er tolket og ses i sammenheng og i lys av lignende meninger. Kategoriene er lagt opp i samsvar med studiens forskningsspørsmål.

Det latente innholdet i kodene ble deretter analysert og tematisert etter refleksjon og mye frem og tilbake mellom delene og forståelsen av hva som egentlig ble sagt, for å komme frem til den bakenforliggende forståelsen av teksttolkningen og den bakenforliggende og overgripende forståelsen av tematikken ble identifisert, sett i lys av problemstillingen; **Hvilke erfaringer har eldre personer med læring og bruk av nettbrett som en hverdagsaktivitet?** Nedenfor vises et skjematisk oppsett for denne studiens innholdsanalyse (Graneheim & Lundman, 2004)

Tema	Læring og bruk av nettbrett – erfaringer av en aktivitet i hverdagen					
Kategorier	Læring en kognitiv prosess		Nettbrettets funksjon – aktivitet i hverdagen og valgmuligheter		Nettbrett som ny aktivitet – erfaringer og forskjeller	
Sub-Kategorier	Læring krever tilrettelegging	Læring krever motivasjon og egeninnsats	Opprettholde og forsterke sosial tilknytning, betydning for trivsel og kognitiv stimuli	Vaner, endring, prioriteringer og nye oppdagelser	Betydning for hverdagsmestring	Betydning for innhold og trygghet i hverdagen
Koder						
	1.Hukommelsen er svekket 2.Trinnvis undervisning 3.Trening og repetisjon en forutsetning 4.Forenkling av begreper 5.Hjelpemidler 6.Individuell veiledning 7.Får til når de øver 8 Erkjennelse av at læring påvirker følelsene både gode og mindre gode	1.Innsatsvilje viktig for læring 2.Mestring påvirker læringen – gir positiv læringsspiral 3.Ulike forutsetninger 4.Ulike erfaringer med teknologi 5.Ulik grad av tro på seg selv. 6.Familien heier og gir dem stolthet og motivasjon 7. Holdning og innstilling	1.Varierte bruksområder 2.Sosial kontekst,dialog og «følgere» i nære relasjoner 3.Lite direkte kontakt via nettet på Facebook 4.Kan ikke erstatte menneskelig tilstedeværelse 5.Kan innebære en sosial forskjell 6.Skype brukes ikke,men ønsker å lære 7.Benytted som oppslagsverk 8.Sammenligner medier 9.Leser nyheter 10.Ser TV, You Tube og filmer og annen underholdning 11.Servicetjenester 12. Spill benyttes i mindre grad	1.Tidsfordriv 2.Gamle vaner vonde å vende 3.Konkurrerer med andre aktiviteter. 4.Brukes som hjelpemiddel 5.Forbauset over alt man kan finne på nettet 6.Utvider mulighetsrom -ved at det finnes flere bruksområder 7.begrenset bruk til tjenester på grunn av for liten kunnskap om bruk og utrygghet	1.Å få til på egen hånd har sammenheng med mestrings- følelse 2.Å kunne opprettholde aktivitet med atspredelse gir trivselsverdi i hverdagen 3.Deltagelse og kommunikasjon med familie gjør dem stolte 4.Gir følelse av glede over selv å kunne mestre og bestemme over valgmuligheter 5.Bekreftelse fra andre påvirker selvfølelsen i eldre år 6.Endringsdyktighet påvirker grad av bruk 7.Kunnskap gir trygghet som øker denne aktiviteten 8.Trygghet å kunne nå andre – få hjelp 9. Glede å kjenne at hjernen fungerer og at en lærer og utvikler seg	1.Utgjør en forskjell individuelle erfaringer/områder og ulik grad 2.Supplerende aktivitet som gir valgmuligh. på lik linje med andre aktiviteter 3.Opplevelse av deltagelse med nettverk og samfunnet 4.Opplevelse av smnheng og tilhørighet 5.Opplevelse av glede og økt trivsel 6.Påvirker vaner og endringsvilje 7.Utfordrer følelser 8. Oppl.av å være betydningsfull og økt selvfølelse 9. Nettbrettet en aktivitet som er avgjørende for livsinnhold i hverdagen

Tabell 3. Koder, sub- kategorier og tema fra innholdsanalysen

5 Resultater

Studiens funn presenteres her på bakgrunn av analyseprosessen. Funnene ses som relevante for å svare på studiens problemstilling; Hvilke erfaringer har eldre personer med læring og bruk av nettbrett som en hverdagsaktivitet? De presenteres ut fra studiens forsknings spørsmål:

- Hvordan erfarer eldre personer å lære å bruke nettbrett?
- På hvilken måte erfarer eldre personer nettbrettets muligheter og betydning som en aktivitet?
- Hvilke forskjellserfaringer har de eldre etter innføringen av nettbrett som en aktivitet?

Manifeste funn beskrives og latente tema presenteres nedenfor.

5.1 Erfaringer fra læring

I dette kapittelet presenteres det vesentligste av det de eldres beskriver fra læring i å bruke nettbrettet. To av informantene sier at de har brukt PC tidligere, mens resten sier at de aldri har brukt noen form for datamaskin.

5.1.1 Læring, hukommelse og egeninnsats

Et sentralt funn er at bruk av egne ressurser og egeninnsats er viktig for å lære å bruke denne teknologien, men de eldre beskriver at begrensninger i hukommelsen gjør at læringen må skje trinnvis, og at repetisjon og øvelse er viktige elementer i læringsprosessen for alle informantene. Et utsagn gir oss en tydelighet om dette; *«Det varke så veldig lett selv om vi fikk undervisning. Jeg må få det repetert for å få det inn i langtidslagring, men det er jo mye vi har fått med oss og lært på nettbrettet - og en annen sier – problemet for meg er å lære nytt for jeg glemmer så fort - hukommelsen begynner å bli veldig dårlig og det er et problem. Etter at jeg fikk de 2 hjerneslagene så har hukommelsen min blitt veldig dårligere. Det tar lengre tid for meg til å lære og datteren min har jo hjulpet meg til å bruke nettbrettet og jeg er jo vant til å skrive på skrivemaskin og alt sånt no, så når jeg får frem tastaturet, så skriver jeg kortere enn hva jeg eventuelt tenker og prater på nettbrettet, og så blir jeg jo irritert på meg selv for at jeg ikke husker – det kommer langsomt - eller så er det totalt borte i hukommelsen min – og det er ikke*

jeg vant til som har vært aktiv på kontor i hele mitt liv og vært vant til å huske - både ordre og innkjøp og alt mellom himmel og jord. Det er stort problem for meg – så så..., men når jeg først kommer i gang... - Jeg finner ut av det, men det tar lengre tid – og så er jeg en utålmodig sjel.

Skrift, begreper og språk bør være enkle, tydelige og forståelige og være en tilrettelagt del av opplæringen. En informant beskriver dette slik: *og annen ting - det er så mange vanskelige navn på forskjellige ting - de kunne heller hatt – mere kalle det noe vi skjønner bedre – hvis du skjønner hva jeg mener – forenkle det mere for oss oppi åra – for det er så mye rare sånne «Skype» og sånt no – mere på NORSK, sånn som vi skjønner! ... og så og så litt på sånne brosjyrer og sånn - litt større skrift. Det er mye som er så smått.*

Å ha en person som kan veilede og heie på dem sier over halvparten av informantene gir en viss grad av trygghet, ved at de kan spørre om det de har behov for underveis. . *Hvis det er for mange og alle skal ha det og det, og så spør den ene om det og den andre om det – da blir du så fortomla – da får du det ikke med deg. Det er også litt vanskelig skjønner du! Da er det fint å ha en som jeg kan spørre om det JEG lurte på.*

Det å lære er en prosess, og de sier at når de kjenner at de klarer å beherske bruken, gir det glede, håp og tro på at de skal klare å mestre dette på egen hånd. Alle de seks informantene sier at hukommelsen er redusert og at det gjør noe med læringen og en sier: *hodet jobber annerledes enn før* og erkjenner at læringen må skje gradvis og at repetisjon er derfor en viktig og nødvendig del av læringen. En av informantene beskriver det slik: *de sier - du trykker sånn og du gjør sånn»... i en rivende fart – og mor hun henger ikke på hurtigtoget hun lenger.*

Egeninnsats blir også fremhevet som viktig for at det som læres skal feste seg i hukommelsen. De gir uttrykk for at læring gir glede ved at de bruker egne ressurser, og det gir en positiv erfaring å kjenne at det går fremover og at de får til å bruke nettbrettet. Egeninnsats som motivasjon til øving, blir også fremhevet som viktig, for at det som læres skal feste seg i hukommelsen. En informant sier: *Jo det hjelper meg – det er jo som hun sier jeg må gjerne lese og så kan jeg holde på med noe annet og så går jeg tilbake og leser det om igjen, for det atte – hva var det egentlig som stod der. Det er da plutselig en setning som detter ned i hodet – og så har jeg kanskje glemt det viktigste ordet i den setningen – og da må jeg gå tilbake og finne det ut - og da er det greit.*

Det fremkommer også at det gir glede å kjenne at de klarer å mestre alle de nye funksjonene på nettbrettet, og gir dem håp og tro på seg selv, og en beskriver det slik: *Jeg er på Facebook for å se hvem det er som har sendt en hilsen til meg og så har jeg prøvd å svare sjøl og det var veldig interessant, (ler) men så var det det å finne hvor du skulle sende det da – sååå plutselig så kom det – «TUUUUSEN TAKK FOR HILSEN» sto det på skjermen! Det var veldig artig syns jeg - at jeg virkelig klarte det, for jeg hadde innbilt meg at jeg ikke kunne klare å lære meg no sånt som dette der*

En informant sier stolt at han klarte å bruke nettbrettet før han fikk opplæring og at han klarte å lære å bruke det selv. Han sier han måtte ha litt hjelp underveis og at det var godt å ha muligheten til å ha noen å veilede seg med når han satt fast og ikke kom videre. Denne personen hadde erfaring i bruk av PC fra tidligere.

Dette viser at det er individuelle forskjeller i egeninnsatsen og hva som skal til for å lære å bruke nettbrettet, men et sentrat funn er at hukommelse gir noen utfordringer i læringen hos alle informantene. Likevel er dette ingen hindring for å lære å bruke nettbrett, men at mye handler om tilrettelegging i opplæringen og at motivasjon og egeninnsats er viktige faktorer. Disse funn indikerer at repetisjon, forenkling av begreper, trinnvis opplæring og veiledning og oppmuntring underveis, er viktige elementer for å få til trygghet i læringen og dermed tro og håp om at de klarer dette.

5.2 Nettbrettets funksjon - erfaringer, muligheter og prioriteringer

I dette kapittelet synliggjøres de eldres erfaringer i det å bruke nettbrettet som en daglig aktivitet.

5.2.1 Bruk av nettbrettet og kognitive stimuli

Funn viser at alle informantene bruker nettbrettet daglig, men i varierende grad, og er et alternativ til annen aktivitet i hverdagen. Gamle vaner og aktivitetsmønstre er for noen ikke ønskelig å endre på, mens andre er nysgjerrige, endringsvillige og bruker nettbrettet som en ny mulighet til aktivitet – selv om det bryter med gamle mønstre. De sier at det gir stimuli og har verdi i en eller annen form. Alle informantene sier at de bruker det som en kalenderfunksjon til å orientere seg om aktiviteter i hverdagen og opplever en

nytteverdi ved det, fordi det hjelper dem å huske avtaler og gir oversikt og orientering både i dagen og over lengre tidsrom. En sier det slik: *Jeg bruker det daglig men jeg bruker det ikke så mye – jeg sitter ikke og stirrer på det nettbrettet om dagen altså. Men jeg er innom og titter – spesielt på aktiviteter og sånt no.*

Alle er også enige i at bruk av nettbrettet gir en følelse av glede og trivsel. De sier på forskjellige vis at å kunne ha valgmulighet til underholdning og rekreasjon gir dem mye; *Jeg bruker veldig mye det med YOU TUBE, for der er det så mye gamle ting – sånn som vi liker, filmer og teater og trekkspill og boksing og det... You tube gir veldig mye hvis du skal sitte og kose deg litt da. Ja – og musikk – ALL musikk du kunne tenke deg (hun har et tonefall som er overbevisende – hun nærmest sier/synger det som om TENK AT DETTE ER MULIG») og akkurat det er en koselig greie!*

De sier også at det gir stimuli for å opprettholde kognitiv funksjon. Fem av informantene sier at de i stor utstrekning bruker det som et oppslagsverk på Google som er enkelt å bruke og lett tilgjengelig. De er imponert over alt de kan finne og få svar på gjennom dette mediet, og de er både nysgjerrige og har behov for tilføring av ny informasjon og kunnskap noe denne kommentaren viser; *en ting jeg bruker mye til er hvis det er noe jeg lurer på.. ikke sant – forskjellige ting – og så slår jeg opp og så får jeg greie på de tingene. En annen sa; Google jaaa – jeg fant et broderi. Det skulle være en julerose. Jeg visste ikke hvilke farger det hadde, men da fant jeg det på nettbrettet. Juleroser sto det og da kom det flere juleroser, så da kunne jeg finne det og brodere det riktig. Det var artig!*

Det brukes også til å lese aviser og nyheter, noe denne kommentaren beskriver; *og så kan man få VG og aftenposten og du kan sjonglere mellom dem og få - hva skriver aftenposten og hva skriver VG om samme person eller samme tema.*

Fire informanter sier også at de benytter nettbrettet til tjenester som forenkler hverdagen og som er til nytte. En sier; *Jeg synes jo det er en vidunderlig ting jeg for hvis for eksempel noen ringer til meg og jeg ikke vet hvem som eier det telefonnummer, så slår jeg opp på nettbrettet – så finner jeg jo navn og adresse – og hvis det er noe du lurer på med medisin og alt. Jeg bruker det veldig mye til å slå opp.* De er begeistret og overveldet over alle mulighetene som finnes, og forstår at de har et potensiale for å kunne bruke det enda mer. Likevel beskriver også noen av informantene en viss skepsis i forhold til tiden dette mediet tar, og sier de bruker det begrenset, fordi annen aktivitet i hverdagen prioriteres.

Valgmulighet i aktivitet er viktig, og gir mulighet til større grad av variasjon og glede og trivsel i hverdagen. Funnene er imidlertid ikke uttømmende og viser differensiering, og at endring av vaner i daglige aktiviteter kan være en utfordring for noen, og at andre daglige aktiviteter konkurrerer og anses som viktigere å prioritere. En sier det slik: *Jeg er ikke så ivrig på det nettbrettet – sånt sett. Jeg liker bedre å snakke med folk direkte eller pr telefon og høre stemmene. Jeg ser på kalenderen og jeg ser på huset her og aktiviteter og følger med på kulturtilbud. Det er så mye annet å være med på på dette huset.* Valgmuligheten og variasjonene i aktivitetene på nettbrettet tilfører aktivitetsmuligheter og påvirker bruken, men har preferanse i hva den enkelte liker å besjeftige seg med, gamle vaner og andre aktivitetstilbud i nærmiljøet. De beskriver at det har betydning som en hverdagsaktivitet og at det er med på å opprettholde kognitiv funksjon.

5.2.2 Bruk av nettbrettet som sosial stimuli og trivsel

Informantene sier at nettbrettet blir brukt til sosial kontakt og å følge med på familiemedlemmer og venner på Facebook sier det er betydningsfullt for flere av dem og her refereres et par beskrivelser; *og så FACEBOOKn da! Jeg er ikke i direkte kontakt med noen. Det er jo så utrolig mye rart på dette nettbrettet at en kan bli gæern av mindre (han smiler og noen nikker) – hele familien min er jo inni der, og hele BYGDA er jo inne på nettbrettet og det er jo liksom... det blir så utrolig mye! Så jeg har ikke tid til det...* Informanten beskriver at sosial deltagelse tar tid, og virker litt overveldende, men at det gir nye valgmuligheter og perspektiver i de daglige aktivitetene. Også denne erfaringen er beskrivende; *Det at mine unge kom og hjalp å sette opp datan - der sitter jeg som ei dum ku og jeg sier HVA I HEIANDE ER DET DER FOR NOE...og så fikk jeg jo informasjon, og så kom det her nettbrettet. Da opplevde jeg at jeg kunne være mere med og diskutere med dem. Da sier barnebarna mine at – og da fikk jeg respons tilbake - jeg skjønner at du har fått innblikk i noe – for du er jo like sta som før! (etterfulgt av høy latter)*

Alle informantene unntatt en av dem, er på Facebook og følger med på familie og venner. To av disse er aktive og har dialog med nettverket og beskriver det slik; *- og så Facebooken da- se venner som har sendt hilsener og sende hilsener og svare tilbake.* De andre følger med, men skriver lite selv på Facebook. Alle tillegger dette en betydning, at å kunne ha en viss kontakt og kunne følge med på det som skjer med familien gir glede og nytte, men viser også en videre dimensjon. De gir uttrykk for en erfaring av å være med i tiden, og

oppleves som å ha kontakt med familie og venner og føle seg som en del av dem. Det er en av informantene som snakker om å bruke mail aktivt i dagligdagen, men flere sa at de ønsket å bruke dette mer aktivt. Det ble også uttrykt et behov for å kunne kommunisere via Skype, og et ønske om å kunne bruke dette programmet for å kunne se og snakke med familie og venner.

Å kunne bruke nettbrettet i en relasjonell og sosial kontekst i større grad enn de faktisk gjorde, var for halvparten av informantene ønskelig. En informant er tydelig på at det ikke kan erstatte det å ha noen fysisk tilstede og nærværet ved å ha noen i rommet å kunne prate med og beskriver det slik: *Jeg er ikke så ivrig på det nettbrettet – sånt sett. Jeg liker bedre å snakke med folk direkte eller pr telefon og høre stemmene.* Her er erfaringene sprikende og kontrastene i behovene varierende. En annen sier at han har vent seg til å bruke nettbrettet i stedet for å ha noen på besøk, og synes det har blitt en vane «å snakke» med nettbrettet utvært å ha noen fysisk tilstede. De beskriver stor variasjon i hvordan de oppfatter bruken og dets muligheter og betydning. De beskriver variasjon i holdningene i bruken av nettbrettet og hva det kan bety i en sosial kontekst. Her spiller gamle vaner også inn, fordi de er vant med å ha menneskene fysisk tilstede i rommet for å kunne prate med andre. Flere av dem forstår at det betyr en mulighet for sosial kontakt, og halvparten sier at de ønsker å lære mer om hvordan de kan bruke mail mer aktivt. Det er ingen som benytter andre sosiale medier enn de nevnte. Å søke etter nye vennskap eller relasjoner er det ingen som uttrykker ønske om. Alle sier at bruken av nettbrett som en aktivitet har sosial betydning og at de opplever seg inkludert i familierelasjoner i større grad, både i forhold til barn, barnebarn, nieser eller nevøer, noe som gir dem en større glede og opplevelse av mulighet til deltagelse. I tillegg brukes det for bli underholdt som å lytte til musikk. Et svar refereres her; *Jeg bruker det også veldig mye til blant annet musikk. - Det er svært ofte at jeg har noen som synger for MEG – og spiller, og sies på en ettertenksom måte, som at musikken på nettbrettet gir mye glede, men dette uttrykkes med ettertrykkelig og med blanke øyne, og sies på en slik måte som at erfaringen betyr noen helt avgjørende i det daglige.* Informanten beskriver noe om en aktivitet som gir en videre dimensjon enn underholdningsverdien, og at det gir følelsesmessig verdi som er av stor personlig betydning, fordi det som spilles taler til hjertet. Likevel er denne sterke tydeligheten i utsagnet kun preferanse fra en enkelt informant, og må ses i et lys av at innholdet i aktiviteten har preferanser til kompleksitet i livssituasjon og individuelt

behov. Spill og kryssord som en aktivitet, er det kun en som beskriver brukes som en aktivitet for å koble av. Informantene beskriver på forskjellige måter at nettbrettet gir atspredelse, og er en positiv hverdagsaktivitet som gir glede.

5.2.3 Bruk av nettbrettet og valgmuligheter, vaner og prioriteringer

Alle gir uttrykk for at medbestemmelse og variasjon i opplevelse av nettbrettaktiviteten har positiv betydning. Et par av informantene er tydelig forundret og imponert over alt som de kan bruke nettbrettet til og en sier det slik: *Det er så utrolig mye rart på dette nettbrettet at en kan bli gæren av mindre* og beskriver at nettbrettet tilfører både stimuli, men også oppleves litt overveldende og uvant, som gir mange alternative valgmuligheter i forhold til daglig aktivitet. En annen informant sier: *Jeg sitter ikke og stirrer på det nettbrettet om dagen altså* og uttrykker en viss skepsis og holdning til å bruke tid på denne aktiviteten, og at nettbrettet derfor brukes i begrenset omfang. En annen sier; *Jeg har ikke tid til å sitte så mye med det, for det er så mye annet å foreta seg på dette huset*, og sier med det at valgfrihet og annen aktivitet er viktig og at nettbrettet er et supplement og alternativ til andre daglige aktiviteter.

Halvparten av informantene bruker nettbrettet til å lese aviser og får nyhetene gjennom daglig lesing på nettbrettet. To av informantene derimot sier at det ikke er det samme som å sitte med papiravisa – og at det ikke gir den samme følelsen av kosen med kaffe og brødsbiter til. En beskriver det slik: *Jeg står opp – slenger på meg slåbrokken – ut i entreen henter avisen – setter over kaffen og når jeg da har fått kaffekoppen og avisen der - Åhhh det er godt - og så glemmer jeg tid og sted og så kommer hjemmesykepleien – når de kommer da, og sier men «har dukke kledd på deg enda?» Nei jeg leser jo avisen jo!* Betydningen av å ha en papiravis og å kunne bli i den over en kopp kaffe og ei brødsbiter gir trivsel og kan for noen ikke måles mot å lese nyhetene på nettbrettet. En informant refererer også til nyhetene på Dagsrevyen på TV og at tilgangen til nyheter er mulig mange steder. De sier at gamle aktiviteter og vaner er viktigere enn nye aktiviteter og utkonkurrerer bruken av nettbrettet som en aktivitet til disse formålene, fordi de er vant med og ønsker å ha det slik. Erfaringene i bruken av nettbrettet, kan gi en annerledes opplevelse, og at gamle mønstre i noen grad påvirker på hvilke måter de bruker nettbrettet i det daglige.

Kunnskap og trygghet om bruken av banktjenester, er viktig for å kunne bruke disse tjenestene på egen hånd. Fire eldre benytter banktjenester på nettbrettet og en informant sier at han benytter datamaskinen fordi han bedre ser bokstavene på tastaturet. En sier litt stolt ; *Jeg har jo ikke hatt en orntlig bank på mange år jeg* og mener at han ikke har vært ute i banken fordi han har benyttet nettbank. Likevel er det halvparten som sier at de trenger hjelp til denne tjenesten av andre, og at det gir dem større trygghet på at alt går riktig for seg. Kontroll over nettbankaktiviteten og trygghet i forhold til å bruke servicetjenester påvirker informantenes bruk av slike tjenester. Det er kun en av de eldre som benytter nettbrettet til helsetjenester, som beskrives som nytteverdi og trygghet i forhold til helseoppfølging, fordi vedkommende raskt får svar på om noe er galt med blodprøver, og får justert medisiner og andre tjenester ut fra dialogen med helseapparatet via nettbrettet. Det var ingen som sa at de brukte nettbrettet til å kjøpe andre tjenester eller varer med. Et par gir likevel uttrykk for at de ønsker å lære å bruke fler av disse tjenestene selv.

5.2.4 Oppsummering av funn i bruk av nettbrettet som en aktivitet i hverdagen

Erfaringene i bruken av nettbrett som en aktivitet i dagliglivet er varierende og beskrives som at valgmuligheten er av betydning. Det sier at mulighet til å opprettholde og utvikle kognitiv funksjon har betydning, og at valgmuligheter og variasjon i aktivitetene er viktig. Mulighet til aktivitet og at de kan bestemme hvor mye av tiden som skal brukes til denne aktiviteten, og når og hva de ønsker å bruke nettbrettet til er viktig. De beskriver erfaringer av sosial tilknytning og inkludering og refererer til hvilken betydningen det har for trivsel og trygghet. På den andre siden sier noen at gamle aktivitetsvaner prioriteres og aktiviteter som foregår i felleskapet I nærmiljøet ofte prioriteres. Noen ønsker mer kunnskap for å kunne bruke det til nye tjenester på nettbrettet.

5.3 Nettbrett som ny aktivitet, erfaringer og forskjeller

Alle informanten sier at de bruker nettbrettet daglig, men i varierende grad. Alle sier at det gir dem aktivitet som er av betydning for dem på flere måter.

En av informantene sier at det ikke er noen forskjell i denne aktiviteten kontra annen aktivitet, og sier at aktiviteten er utfyllende og på lik linje med annen aktivitet.

De andre informantenes erfaring, er at de opplever stor endring i aktivitetene etter at de har tatt nettbrettet i bruk. Erfaringen av bruken er forskjellig, men alle sier at de har nytte og glede av å bruke nettbrettet, og at det er en hensiktsmessig aktivitet, som gir innhold og har betydning for medbestemmelse og mestring i hverdagen. Alle sier at de får bekreftelse av familie og annet nettverk som virker positivt på dem og gjør dem stolte, glade og motivert til å bruke nettbrettet mer. Det gir også en erfaring av å være inkludert i et felleskap. En av informantene sier; *At du har en sånn kontakt – og det er jo veldig viktig - ellers kan du jo bli helt borte ikke sant?* Dette gir en forståelse av at kontakten med samfunnet og omverdenen via nettbrettet, har en avgjørende betydning i hverdagen, fordi det erfares som en mulighet til å delta i det som skjer både i familiesammenheng, men også i samfunnet for øvrig. Dette beskrives her: *Det er klart - nå må du være klar over en ting - at verden er i en sånn forandring og det begynner å bli verre og verre å følge med – i alle fall syns jeg det. Det er helt klart at du har nytte av å ha det – for du føler at du ER MED - ikke sant - selv om du er ute av det for lengst.* En av informantene sier det slik; » *Det er mye mer å holde på med – du går ikke glipp av noe – det fyller ut mye mer*», og gir oss en forståelse av en mulighet for en aktivitet og deltagelse som er utfyllende og annerledes enn tidligere. Flere av informantene har erfaring av at det har en ny sosial kontekst selv om de ikke har direkte dialog med familie, og sier at Facebook gir en en ny mulighet til å følge med på de unge i familien som er verdifull. Dette viser at det å ha mulighet til å følge familie og kjære i hverdagen, er viktig for å oppleve av å ha kontakt med dem. Bruken av nettbrettet resulterer også i opplevelse som er viktig for å få kognitiv stimuli, for å følge med på det som skjer ute i verden. Til sist refereres et par tilbakemeldinger som gir dimensjon. Den ene gjengis her; *Uten nettbrettet blir du sittende der og er helt dum på en måte.* Dette er sterke ord som gir et innblikk i erfaringenes dimensjoner som nettbrettaktiviteten rommer, og som tillegges verdi fordi det befester betydningen av hvor viktig det er å kjenne at en hører til, som en del av et felleskap, men også som en del av livet. Det å få mulighet til å lære, kjenne at en mestrer bruken til hverdagsaktivitet, og å utvikle seg og følge med i samfunnet også når man er blitt eldre, bekrefter alle informantene har en betydning for dem. Likevel må dette ses opp mot hvordan livet var før nettbrettet ble en daglig aktivitet – *Det erke det samme – det blir ikke helt det samme*, der det også tillegges perspektivet om at det har blitt en

forandring i aktiviteten i hverdagen som settes i kontekst med tidligere aktiviteter og erfaringer.

5.4 Oppsummering av funn

Funn i denne studien gir svar på problemstillingen om hvilke erfaringer eldre personer har med læring og bruk av nettbrett. De eldre informantene gir svar og beskriver på ulike og individuelle måter sine erfaringer, men også gruppens erfaringer gir viktige funn. Den analytiske metoden inspirert av Graneheim og Lundmans har vært en relevant manifest analysemetode for å finne resultatene. Det er tre hovedtemaer som er valgt å trekke frem og holde fokus på som sentrale resultater i denne studien. Funn som viser diktomien mellom viktighet av tilrettelæring på grunn av nedsatt hukommelse og kognitiv svikt, samtidig som egeninnsats og motivasjon er viktig for læring, og at de med trening mestrer å bruke ny teknologi. De beskriver diktomien i bruken av nettbrett, mellom daglig aktivitet med trivsel, social og kognitiv stimuli, samtidig som det utfordrer vaner og nye bruksområder virker inn på prioritering i hverdagen. De eldre beskriver en forskjellsopplevelse ved denne aktiviteten og resultater viser også økt mestring fordi det legger til rette for økt deltagelse og medbetømmelse over egne aktiviteter og valg i hverdagen, og trygghet fordi de opplever større mulighet for deltagelse, og opplever seg mer inkludert i sine nettverk og samfunnet for øvrig.

6 Drøfting

6.1 Drøfting av funn

I dette kapittelet drøftes studiens resultater mot teori og funn i tidligere studier.

Denne studien hadde til hensikt å bidra til økt kunnskap om hvordan vi kan forstå de eldres erfaringer og behov i møte med ny teknologi.

Studiens mest sentrale resultat er diktomien mellom viktighet av tilrettelæring på grunn av nedsatt hukommelse, samtidig som egeninnsats i trening og motivasjon er viktig for læring av nettbrett. De beskriver diktomien i bruken av nettbrett, mellom daglig aktivitet med trivsel, social og kognitiv stimuli, samtidig som det utfordrer vaner og nye bruksområder virker inn på aktiviteten i hverdagen. De eldre beskriver også økt mestring fordi det legger til rette for økt deltagelse og medbetømmelse over egne aktiviteter og valg i hverdagen, og trygghet fordi de opplever seg mer inkludert i sine nettverk og samfunnet for øvrig.

6.2 Drøfting av studiens mest sentrale funn

6.2.1 Læring en kognitiv prosess.

Å lære er en kognitiv prosess og funn viser at læring av nettbrett handler om diktomien mellom å få tilrettelagt undervisning på grunn av begrensninger i hukommelsen på den ene siden og de eldres motivasjon og egeninnsats på den andre siden. De eldre sier at når de kjenner at de klarer å beherske bruken av nettbrett, gir det glede, håp og tro på at de skal klare å mestre dette på egen hånd til aktivitet i hverdagen. Den psykologiske aldring handler om endring i evnen til å løse problemer og lære, forandringer i intelligens og hukommelse (Kirkevold et al., 2014). De eldre viser at de med tilrettelagt og trinnvis opplæring, lærer å bruke nettbrettet og at dette har betydning for å opprettholde og utvikle kognitiv funksjon. Dette er sammenfallende funn i forhold til tidligere forskning. Et studie (Mann et al., 2004) viste til viktigheten av tilrettelagt undervisning har en sammenheng med læring og opplevd mestring. Dette er faktorer som har betydning for de eldre, men i tillegg viser funn i denne studien at motivasjon for læring og egeninnsats i å øve seg, også er viktige sider for læring i bruk av nettbrett i eldre år. Dette er i tråd med kunnskap om at den kronologiske alder samsvarer ikke nødvendigvis med den

funksjonelle og biologiske alder, og den psykologiske alder handler om den enkeltes evne til å tilpasse seg forandringer i miljøet. (Daatland & Solem, 2011). De eldre sier at læringen i stor grad oppnås gjennom tilrettelegging i undervisningen men også å få individuell veiledning i opplæringen, der de kan få øve seg og få tilbakemeldinger og bli heiet på, og bli vist hvordan de skal bruke nettbrettet. Dette er sammenfallende med at kunnskap om bruken, gir en større trygghet i bruken. Trygghet i bruken av nettbrett vil igjen gi mulighet til en større opplevelse av uavhengighet i denne aktivitet i hverdagen. Repetisjon er viktig for at læringen skal feste seg i langtidslagringa (Daatland & Solem, 2011), og dermed være med på å istandsette de eldre til å kunne bruke nettbrettet som en daglig aktivitet på egen hånd.

6.2.2 Nettbrettets funksjon - erfaringer, muligheter og prioriteringer

Når de eldre er trygge i å bruke nettbrettet viser funn i denne studien at bruk av nettbrett som en hverdagsaktivitet handler om diktomien mellom opplevelsen av at det har betydning for økt sosial tilhørighet, for trivsel og atspredelse i hverdagen, og styrker kognitiv funksjon ved at det tilfører stimuli på mange områder. De leser nyheter, bruker det som oppslagsverk, hører musikk og ser filmer, TV og annen underholdning på YouTube. På den andre siden viser resultatene at bruken er svært varierende, og at valgmuligheter i forskjellige aktiviteter er av betydning for aktivitet og trivsel i hverdagen, og at vante og andre aktiviteter også prioriteres. Teorien om at de eldre ønsker å være engasjerte og leve aktive liv (Thorsen, 2008) og er samsvarende med dette funn samtidig som de også ser sine begrensninger i det å bruke nettbrettet, fordi de ikke har kunnskap eller trygghet om funksjonens muligheter og rekkevidde. Alle informantene i denne studien sier at nettbrettet har en sosial betydning ved at de har muligheten til å kunne følge barn, barnebarn og andre familiemedlemmer eller venner på Facebook eller via mail. Dette gir dem en opplevelse av å ha en sosial tilhørighet med sine nære og kjære, selv om det for mange kun innebærer å titte på og følge dem på Facebook. Dette gir dem opplevelse av å være inkludert i et felleskap, og opplever seg som en del av det. Å følge med og ha mulighet til sosial kontakt, gir også en opplevelse av å være inkludert i et større felleskap, som en del av samfunnet. Dette gir dem både glede og trivsel i denne aktiviteten i hverdagen, men får også en større betydning, fordi de ser seg som en del av en sammenheng. Antonowskys teori om Salutogense er sentral og knyttes opp mot dette

funn. Antonovsky utviklet den salutogene modellen for å underbygge en teori om hvilke faktorer som er viktige for å opprettholde vår helse gjennom ulike påkjenninger og skiftninger i livet. Han mente at opplevelse av sammenheng er viktig for vår motstandskraft, og at denne også er avhengig av hvordan vi opplever mestring, forståelighet og meningsfullhet. Disse faktorene har også en innbyrdes virkning på hverandre, og vil være med på å bestemme vår opplevelse av helse og velvære (Antonovsky & Sjøbu, 2012) og får dermed betydning for opplevelsen av livskvalitet. Denne teorien underbygger studiens funn i forhold til at de opplever seg som en del av en sammenheng – både i nære relasjoner, men også som en del av et større samfunnsmessig felleskap. Opplevelsen av tilhørighet vil på denne måten gi mulighet til å styrke de eldres motstandskraft i de utfordringer som de står i både i daglige aktiviteter men også ellers i livet. Ryu (Ryu et al., 2009) studie, samsvarer om at det gir glede i forhold til kontakt med familie og nettverk og viser til at de eldre opplever en større sosial tilknytning. Denne studiens funn viser at nettbrettaktiviteten gir opplevelse av felleskap og inkludering, men gir også muligheter til delaktighet på en helt annen måte fordi de kan utvikle seg, følge med på det som skjer, bruke andre tjenester, og være tett på det som skjer i samfunnet. Dette kan ha betydning for både hverdagsmestring, men vil også innvirke på deres selvfølelse, og forsterke deres opplevelse av sin rolle i eldre år. Dette er et interessant funn fordi bruken av nettbrett gir et nytt innhold til hverdagslivet som indikerer en større opplevelse av sammenheng enn de gjorde tidligere fordi det erfares som en mulighet til å delta i det som skjer både i familiesammenheng, men også i samfunnet og omverdenen for øvrig. Dette sier de påvirker opplevelsen av økt trivsel i hverdagen, og dermed også opplevelse av livskvaliteten, som i en teoretisk definisjon betegnes som den subjektive opplevelsen som de beskriver (Rustøen, 2001) av mestring, glede og nytt innhold i hverdagene. Dette vil på sikt også kunne påvirke vår holdning i synet på de eldres rolle i samfunnet.

Likevel er dette funn mer nyansert enn som så, fordi de klart sier at annen aktivitet og valgmuligheter i andre dagligdagse aktiviteter også har betydning og prioriteres i deres hverdagsliv. Funn viser at verdien av det som har vært av aktivitet tidligere i livet også er betydningsfull i hverdagen, og at forandring av aktivitet henger sammen med aktiviteter «slik det var før» og innebærer en annen opplevelse av sammenheng, og gir mening i forhold til det som tidligere har vært trygge og innholdsrike aktiviteter (Antonovsky &

Sjøbu, 2012). Ny læring og aktivitet kan for noen være en utfordring å forholde seg til, fordi en er vant til å gjøre aktiviteter slik de alltid har gjort dem, i betydningen at det vektles høyere og prioriteres som en aktivitet i hverdagen. Variasjon og nytteverdien er derfor viktig i forståelsen av denne konteksten i bruken av nettbrettet som en daglig aktivitet.

6.2.3 Nettbrett som ny aktivitet - erfaringer og forskjeller

Til sist viser et sentralt funn betydningen av diktomien mellom muligheten for en ny form for aktiv deltagelse og medbestemmelse i aktiviteter via nettbrettet som gir økt mestringfølelse. Samtidig handler det om kunnskap og trygghet i bruken, og at de eldre kjenner sine behov og begrensninger, og har sammenheng med at de må ha trygghet og oppleve nytte og sosial verdi for å bruke nettbrettet som en aktivitet i hverdagen. Medbestemmelse er viktig for opplevelsen av seg selv, og å kjenne trygghet og at de er betydningfulle og har innflytelse i eget liv (Daatland & Solem, 2011). Det å ha valgmuligheter gir de eldre en helt annen opplevelse av tilgjengelighet med tjenester, mennesker og muligheter, og dette er med på å øke trygghetsopplevelsen i hverdagen. Funntilviser at de eldre sosiale deltagelse på nettbrettet er begrenset, men at de begynner å orientere seg om flere sosiale medier, og ønsker å lære mer for å kunne ta disse i bruk. Opplevelsen av tilhørighet gjennom aktivitet via en skjerm, uten at personene er der fysisk fordrer kanskje en ny etisk tilnærming og ansvar til denne aktiviteten i møte med de eldre (Antonovsky & Sjøbu, 2012). Det kan også ligge en utrygghet i denne nye kommunikasjonsformen fordi det innebærer en trussel om å bli mer overlatt til seg selv. De eldre kan fornemme en ny «revolusjon» i denne teknologiske utviklingen, ved at menneskelig kontakt og kommunikasjon blir annerledes, og at det handler om endring også i deres liv, og at dette er et hjelpemiddel som de må forholde seg til for å følge med i tiden, for å oppleve seg som en del av omverdenen, men også derigjennom å kunne forstå sin egen rolle i et samfunn som er i endring. Dette styrkes av kontinuitetsteorien som beskriver at det er flere veier til den gode alderdommen (Daatland & Solem, 2011), der den sentrale drivkraften er å opprettholde en sammenheng og kontinuitet i livet. Denne teorien trekker frem personlighet og livsstil som en avgjørende faktor for tilpasning som fører til trivsel. Dette handler i stor grad om individuell motivasjon og

tilpasningsevne. Funn viser at nettbrettet har betydning for trivsel i hverdagen som er relatert til beskjeftigelse, deltagelse og inkludering, og gir en økt grad av trivsel og trygghet. For skrøpelige eldre som ikke har mulighet til å komme seg ut av sine leiligheter, kan denne aktiviteten og kontakten utgjøre en enorm forskjell. De opplever det som en god aktivitet og innhold i hverdagen og kan bety den eneste muligheten for kontakt med omverdenen. Dette utfordrer den etiske fordring, om å holde noe av den andres liv i sin hånd når vi står overfor et annet menneske (Løgstrup & Fink, 2010) og en ny og kanskje avgjørende kommunikasjonsform via nettbrettet. Løgstrup sier at det handler både om at vi er i hverandres liv og er avhengige av hverandre – samtidig gir denne aktiviteten også rom for økt trivsel, selvstendighet og uavhengighet. Det å ha nettbrettaktivitet i hverdagen som de eldre selv kan bestemme over gir en grad av større tilgjengelighet og uavhengighet i aktivitetene. Det gir en økt opplevelse av hverdagsmestring, og har sammenheng med hvordan den enkelte bruker sine ressurser og evner til å mestre hverdagen (Daatland & Solem, 2011). Opplevelse av mestring vil også ha betydning for hvordan den enkelte opplever seg selv og sine muligheter i eldre år. Med nettbrettaktivitet og økt trivsel og trygghet, vil det gi mulighet til større mestringsevne i hverdagen.

6.3 Oppsummering av studiens mest sentrale funn

Denne studiens funn samsvarer med tittelen på denne studien; Eldre peroners erfaringer med læring og bruk av nettbrett. Studien viser funn som gir indikasjoner som peker på at de eldre, har motivasjon og innsatsvilje til å lære seg ny teknologi som nettbrett som en aktivitet i hverdagen. På grunn av kognitiv svekkelse og redusert hukommelse, trenger de imidlertid tilrettelagt undervisning, hjelpemidler, trinnvis opplæring, kunnskap og repetisjon for å lære seg å bruke det på egen hånd. Dette gir dem større forutsetning for å bli trygge i bruken og gir opplevelse av hverdagsmestring i den daglige aktiviteten med dette teknologiske utstyret. Når de opplever mestring i bruken, har de glede og trivsel med å bruke det og det styrker den kognitive funksjonen ved at de opprettholder og beskjeftiger hjernen med å følge med i det som skjer. Det er imidlertid stor variasjon i hvordan, til hva og hvor mye nettbrettet brukes som en aktivitet. Et viktig og interessant funn er at de eldre på tross av en form for passiv kommunikasjon, ved at de er følgere på Facebook i hva som skjer i nære relasjoners liv, så opplever de økt grad av inkludering og

felleskap – også opplevelse av økt tilhørighet som en del av samfunnet. Graden av prioritering av denne aktiviteten avhenger også av andre aktivitetsmuligheter og andre tilbud i omsorgsboligen, samt opplevelsen av glede og nytteverdien. Samtidig handler dette også om vaner og hvordan de opplever betydningen og verdien av aktivitetene. Det siste funn i studien handler om at nettbrett som aktivitet gir en ny erfaring i muligheten til å delta i en større sammenheng og oppleve seg som en del av samfunnet. De eldre erfarer at det er en nødvendighet å lære ny teknologi for å kommunisere på mange plan i samfunnet og at dette “tvinger” dem til å bli surfere og følgere i sosiale medier, og at de ønsker å bli chattere på nettet for å kunne få en enda nærmere kontakt med sin familie. For de skrupeligste eldre vil denne aktiviteten være viktig for å ha en aktivitet og innholdsrik hverdag og kan for enkeltmennesker innebære en avgjørende kontakt med nettverket og omverdenen. Dette viser oss betydningen av å tilrettelegge for denne aktiviteten, men det fordrer en annerledes etisk imøtekommelse og tanke i møte med de eldre, fordi vi ikke lenger holder et annet menneskes liv i vår hånd ved å stå i fysisk nærhet til, men indirekte og samtidig direkte er i kontakt med de eldre. Teknologien kan samtidig føre til mer selvstendig liv og føre til økt mestringsopplevelse for eldre i hverdagen.

6.4 Styrker og begrensninger ved studien

Det å samle de eldre i en gruppe til fokusgruppeintervju vurdertes å ha vært en styrke for denne studien. Rekrutteringen og utvelgelsen i dette studiet var klar i forhold til at det skulle være deltagere som hadde vært med på opplæringen og innføring av nettbrett som en aktivitet. Dette innebar at det kun var informanter som var positive til nettbrett som en aktivitet i denne studien. Likevel var det varierende motivasjon i forhold til bruken av nettbrett som en aktivitet og nyanserte erfaringsbildet. Det var både mannlige og kvinnelige deltagere i utvelgelsen, slik at det ble en bredde i kjønnsdeltagelsen og alderspredning. En svakhet var at det kun var seks som takket ja til deltagelse av ni forespurte i studiet. De seks deltagerne ble likevel en fin størrelse med gode muligheter for den enkeltes deltagelse under intervjuet og en god gruppestørrelse for at informantene skulle kjenne at de var inkludert i gruppa. Det er ofte lettere å samle og ufarliggjøre temaer i forhold til de eldres opplevelser og erfaringer og dele dem i et felleskap enn å sitte en til en intervju. Det å ha gjenkjennelsesverdi i at andre opplever noe lignende, gir en viktig effekt i form av at de ikke er alene om kjenne eller oppleve det

de gjør. Innfor intervjuet ble alle introdusert kort fordi alle kjente hverandre mer eller mindre fra tidligere. Det ble informert om taushetsløfte og at alle hadde respekt for at det som ble sagt ikke ble snakket om videre med andre. Alle var enige i det. Interaksjonen i intervjuet var preget av flere forhold både gjenkjennelse, respekt for den enkeltes mening, og hensyn for hverandre slik at alle fikk komme til orde. Det ble kun gjennomført ett fokusgruppeintervju. Dermed var det ikke grunnlag for sammenligning av erfaringer og resultater – noe som kunne styrket denne studiens funn. Likevel var informantene flinke til å dele av sine erfaringer og det ble vurdert som tilstrekkelige og egnede data for videre analyse. At studenten hadde en administrativ funksjon kunne påvirke både den relasjonelle konteksten, men også sette føringer i et perspektiv underlagt at de opplevde en skjevhet i forholdet maktrelasjonen til dem. Det hadde blitt informert om min studentrolle i innledningen av intervjuet, og dette var forhold som ble søkt hensyntatt på en særlig måte under intervjuet. Respekt og rolleavklaring, der det ble utvist ydmykhet og varsomhet var viktig. I følge Halkier (Halkier & Gjerpe, 2010), skal den som intervjuer sørge for deltagelse og dynamikk i samtalen. Det kreves lytting, tilstedeværelse og aktsomhet i forhold til den enkelte informant og tematikken. Dette er en krevende balansegang under intervjuet (Kvale, Brinkmann, Anderssen, & Rygge, 2015; Malterud, 2011) og det er viktig at dynamikken i gruppa ivaretas (Halkier & Gjerpe, 2010). Dynamikk, individuell ivaretagelse og tematikk ble søkt ivaretatt under intervjuet. Samtidig var det utfordrende å lede samtalen videre når dynamikken gikk litt i stå fordi intervjuer da ble mer delaktig enn det var planlagt.

6.5 Implikasjoner for videre forskning og praksis

Det er viktige og nyttige funn i denne studien som sier noe om hvordan vi bedre kan tilrettelegge for forebyggende og helsefremmende aktivitetstilbud fremover. Det å innføre nettbrett og annen teknologi fremover for å legge til rette for gode aktiviteter, vil kunne føre til at de eldre vil kunne oppleve økt grad av mestring og selvstendighet og vil dermed være en viktig faktor i det å ivareta et helhetlig tilbud for de eldre med behov for omsorgsbolig, slik at det kan være en medvirkende faktor for at de kan bo lengst mulig i eget hjem. De eldres erfaringer og behov er en viktig og nødvendig premisse både som utgangspunkt for dagens praksis – i forhold til hvordan vi kan forstå de eldre og deres behov i takt med teknologiske utviklingstrekk og i forhold til politiske føringer i tiden.

Videre vil det være essensielt for videre studier da disse funnene kun er en del av et større perspektiv i de eldres erfaringer i møte med ny teknologi. Dette at de eldre er passive følgere og likevel opplever seg inkludert og gir en sterkere opplevelse av å være inkludert I en del av et felleskap er interessante funn og kan forskes videre på. Det vil også være interessant å forske på om de eldre med økt bruk og kunnskap i nettbrettets funksjoner, vil bli en større aktør i forhold til sosiale medier og få konsekvenser for opplevelse av ensomhet. Videre vil det være interessant å undersøke om økt kunnskap om andre tjenestetilbud vil få betydning i deres hverdagsaktiviteter og hvilke erfaringer og funn som dette vil medføre. Det vil også være viktig med forskning innenfor erfaringer I forhold til ulike teknologiske helsetjenestetilbud via nettbrettet som i større og større grad tilbys de eldre. Det er gjort lite kvantitativ forskning innen feltet.

6.6 Konklusjon

Denne studien viser hvordan eldre personer erfarer læring og bruk av nettbrett? De eldres erfaringer viser variasjon i læring og bruk av nettbrett som hukommelse, motivasjon, egeninnsats, interesser og behov.

Studiens konklusjon indikerer at bruk av nettbrett som en aktivitet i hverdagen påvirker flere faktorer. Den styrker sosial inkludering og kognitiv funksjon, bidrar til atspredelse og trivsel, og gir økt variasjon og selvstendighet i hverdagsaktivitetene. Disse faktorene utgjør en forskjell og er med på å øke opplevelsen av mestring i hverdagen.

Etterord

Fra kunnskapens tre

Et lite blad falt ned -

på meg

Undringen vandringen – frem og tilbake

Kanskje en bit av sannheten få smake..

Tanken sa - la denne smaken stå fast og bli

Men erfarer at det manifeste og latente farer forbi

Kunnskapens vesen – den er jo så viktig

Hvorfor er den da så bevegelig, relativ og flyktig

Jeg har jo prøvet å gripe den også med hjertet

Og kjenner at den har gitt både glede og smerte.

-men plutselig forstår jeg – det handler om å oppdage og å se

Og kontinuerlig vanne dette kunnskapens tre

Da handler det ikke om noe som er gitt

Det handler om øynene som vil se verden slik den har blitt

Da kan treet få vokse og leve

En erkjennelsens faktum – hva mer kan jeg kreve

Skrevet av Heidi Milde

Litteraturliste

- Antonovsky, A., & Sjøbu, A. (2012). *Helsens mysterium : den salutogene modellen*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Charness, N., & Boot, W. (2009). Aging and Information Technology Use: Potential and Barriers (B. 18, s. 253-258). Thousand Oaks: SAGE PUBLICATIONS, INC.
- Daatland, S. O., & Solem, P. E. (2011). *Aldring og samfunn : innføring i sosialgerontologi* (2. utg. utg.). Bergen: Fagbokforl.
- Ellingsen, D. (2006). Mens vi venter på eldrebølgen. *Samfunnsspeilet (trykt utg.)*. 20(2006)nr 5-6.
- Graneheim, U. H., & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today*, 24(2), 105-112. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.nedt.2003.10.001>
- Hagen, K., & Norge Helse- og, o. (2011). *Innovasjon i omsorg*.
- Halkier, B., & Gjerpe, K. (2010). *Fokusgrupper*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Hauge, S., Jacobsen, F. F., & Alvsvåg, H. (2008). *Hjem : eldre og hjemlighet*. Oslo: Cappelen akademisk forl.
- Helse- og omsorgsdepartementet. (2009). *Samhandlingsreformen : rett behandling - på rett sted - til rett tid* (B. nr. 47 (2008-2009)). Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet.
- Helse-og omsorgdeparmentet. (2013). *Morgendagens omsorg* (B. (2012-2013)). Oslo: Departementenes servicesenter.
- Helse-og omsorgsdepartementet. (2012). *Morgendagens omsorg. Meld.st.nr. 29*
- Karoliussen, M., Smebye, K. L., & Keeping, D. (1997). *Eldre, aldring og sykepleie* (2. utg. utg.). Oslo: Universitetsforl.
- Kirkevold, M., Brodtkorb, K., & Ranhoff, A. H. (2014). *Geriatrisk sykepleie : god omsorg til den gamle pasienten* (2. utg. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Knutstad, U., & Heggstad, A. K. T. (2016). *Sykepleieboken : 2 : Sentrale begreper og fenomener i klinisk sykepleie* (4.utg. utg. B. 2). Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Koch, S., & Hägglund, M. (2009). Health informatics and the delivery of care to older people. *Maturitas*, 63(3), 195-199. doi: 10.1016/j.maturitas.2009.03.023
- Kvale, S., Brinkmann, S., Anderssen, T. M., & Rygge, J. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Lampinen, P., Heikkinen, R. L., Kauppinen, M., & Heikkinen, E. (2006). Activity as a predictor of mental well-being among older adults. *Aging & Mental Health*, 10(5), 454-466. doi: 10.1080/13607860600640962
- Løgstrup, K. E., & Fink, H. (2010). *Den etiske fordring* (4. udg. utg.). Århus: Klim.
- Låstad, S., Vie, O. E., & Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Universitet, F. f. S. O. T. I. f. I. Ø. O. T. (2014). Behovsdrevet innovasjon i norsk helsesektor: Hva er drivere og barrierer for utvikling av nye løsninger i samarbeid mellom privat og offentlig sektor? : Institutt for industriell økonomi og teknologiledelse.
- Malterud, K. (2011). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning : en innføring* (3. utg. utg.). Oslo: Universitetsforl.
- Mann, W. C., Llanes, C., Justiss, M. D., & Tomita, M. (2004). Frail Older Adults' Self-Report of Their Most Important Assistive Device. *OTJR: Occupation, Participation and Health*, 24(1), 4-12. doi: 10.1177/153944920402400102

- Moderniseringsdepartementet. (2016). Ny på nett.
- Ness, N. E. (2012). *Hverdagsmestring og hverdagsrehabilitering*.
- Norge, & helseinformasjon, M. n. (2012). *Folkehelseloven med merknader og forskrifter : lov om folkehelsearbeid, vedtatt 24.06.2011 nr. 29*. Oslo: MEDLEX norsk helseinformasjon.
- omsorgsdepartementet, H. o. (2013). *Morgendagens omsorg* (B. 29(2012-2013)). Oslo: Departementenes servicesenter.
- Peek, S. T. M., Wouters, E. J. M., van Hoof, J., Luijkx, K. G., Boeije, H. R., & Vrijhoef, H. J. M. (2014). Factors influencing acceptance of technology for aging in place: A systematic review. *International Journal of Medical Informatics*, 83(4), 235-248. doi: 10.1016/j.ijmedinf.2014.01.004
- Roe, P. R. W. (2007). Towards an inclusive future: impacts and wider potential of information and communication technologies. Brussels, Belgium:.
- Rustøen, T. (2001). *Håp og livskvalitet : en utfordring for sykepleieren?* Oslo: Gyldendal akademisk.
- Ryu, M.-H., Kim, S., & Lee, E. (2009). Understanding the factors affecting online elderly user's participation in video UCC services. *Computers in Human Behavior*, 25(3), 619-632. doi: 10.1016/j.chb.2008.08.013
- Shapira, N., Barak, A., & Gal, I. (2007). Promoting older adults' well-being through Internet training and use. *Aging & Mental Health*, 11(5), 477-484. doi: 10.1080/13607860601086546
- Skipenes, E. (2007). Skipenes E.,(2007) Sikkerhet og IKT(kap 4) Medvirkning, Samhandling IKT i helsetjenesten. .
- Skymne, C., Dahlin-Ivanoff, S., Claesson, L., & Eklund, K. (2012). Getting used to assistive devices: Ambivalent experiences by frail elderly persons. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*, 2012, Vol.19(2), p.194-203, 19(2), 194-203. doi: 10.3109/11038128.2011.569757
- SSB. (2009). Livsløp, generasjon og kjønn : livet i ulike faser : temanr. *Samfunnsspeilet (trykt utg.)*. Nr 1 (2009).
- Thorsen, K. (2005). Et livsløpsperspektiv på aldring. *Nordisk Psykologi*, 57(1), 64-85. doi: 10.1080/00291463.2005.10637361
- Thorsen, K. (2008). Aldringsteorier (s. 57-68). Oslo: Gyldendal akademisk, 2008.
- Tuntland, H., & Gausemel, J. (2005). *Aldring og livsvilkår*. Oslo: Damm.
- Vetvik, E., & Disch, P. G. (2014). *Kommunal omsorg - i plan? : status 2011 - utfordringer mot 2025* (2. utg. utg. B. nr. 6/2014). S.l.: Senter for omsorgsforskning Sør.
- Vik, K. (2015). *Mens vi venter på eldrebølgen : fra eldreomsorg til aktivitet og deltakelse*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Walker, A. (2005). *Understanding quality of life in old age*. Maidenhead: Open University Press.
- Wyller, T. B. (2015). *Geriatrici : en medisinsk lærebok* (2. utg. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.

Vedlegg 1: Søkematrise

PICOS, Søkematrise og matrise over aktuelle artikler

P - elderly, elder, older - frail elderly

I - Smart home technology - assistive health technology “ageing in place”

C -

O - experience of independent ADL, prevent loneliness and depression

S - evidencebased (kvalitative studies)

Jeg startet i Medline og søkte på elderly. Dette ga 33.634 resultater!

Jeg Søkte flere ganger på Smart house technology uten å få noen treff - og etter min leting fant jeg ut at det heter smart home technology og assistive health technology.

Jeg undersøkte og utvidet MESH termer

Så søkte jeg med OR og AND i kombinasjoner

Jeg leste til å begynne med abstract for å finne en kortfattet og samlet oversikt over artiklenes relevans og når jeg hadde funnet relevante artikler leste jeg hele reviews

Utvidet etter hvert til andre Mesh termer

Jeg avgrenset deretter søkene på årstall for de siste 10 årene og på evidencebased. Jeg ønsket å få erfaringene til de eldre og ønsket da også resultatene av den nyeste forskningen innen området.

Jeg noterte meg underveis hvor artiklene var publisert og om det var kvalitative – evidencebaserte eller teoribaserte studier. Jeg ønsket å gjøre funn i forhold til de eldres erfaringer. Leste de som var mest interessante for min tematikk og som jeg ønsket å lese i fulltekst. Dette tidkrevende og interessant lesing, med mange innfallsvinkler og mange funn som gikk i mange retninger. De som var mest relevante valgte jeg ut som forskning som bakgrunn og som kunne understøtte dette studiet.

Jeg laget også en oversikt over de relevante forskningsartiklene og eksempel følger nederst

Nedenfor systematiske søk/matrise i forskjellige databaser

Ageline	Søkeord og kombinasjoner				Antall	Relevans
S1	Elderly, aged, elder og geriatric				34144	
S2	Smarthome technology				7	1
S3	S1 And S2				2	
S4	S1 OR S2				34149	
S5	Assistive technology				922	
S6	Older adults				8143	
S7	S2 And S5 And S6				23	
S8	Tablets				111	
S9	S2 And S6 And S8				1	1
S10	Tablet computers				22	
S11	S6 And S10				1	1
S12	Ipad				22	
S13	S2 And/OR S6 AndS10/S12				2	

S14	S1 And S2, And S14 Living in place				277	
S 15	S1 And S2, S8, And S14				4	

Svemed	Søkeord og kombinasjoner				Antall	relevans
S1	Elderly, aged, elder, geriatric				11	
S2	Smarthome technolgy				0	
S3	S1 And S2				2	
S4	S1 OR S2				11	
S5	Assistive technology				438 18 norske	
S6	Older adults				1631	
S7	S2 And S5 And S6				0	
S8	Tablets				1	
S9	S2 And S6 And S8				2	
S10	Tablet computers				230	
S11	S6 And S10				2	1
S12	Ipad				4	
S13	S2 And/OR S6 And S10 and S12				0	

S14	S1And S2,And S14Living in place				8	
S15	S1 And S2, And S8, And S14				0	

Etter hvert ble søkene utvidet og forandret med andre Mesh termer som ga mer relevante treff

Cinahl	Søkeord og kombinasjoner				Antall treff	Relevante forskningsartikler
S1	Elderly, aged, elder and geriatric					
S2	Information technology					
S3	S1 And/OR S2				9	
S3	S1 And S2					
S4	Homedwelling				2	1
S5	S1 And S2 And S 5 Leisure activities				0	
S6	Older over 80					
S7	S1 And S2 And S4 And/OR S6				4	
S8	Tablets				1	

Idunn	Søkeord og kombinasjoner				Antall treff	Relevante forskningsartikler
S1	Eldre					
S2	Teknologi					
S3	S1And S2				473	
S4	Informasjons-					

	teknologi					
S5	S1 And S4				37	1
S6	Hjemmeboende					
S7	S1, And S2 And S4				10	1
S8	S1, And S2, And S6				2	1

Forfatter	Tidsskrift	Hva er u.s.	Hvem er u.s.	Analysemetode	Studiens hensikt	Funn
William C.Mann , Catherine Llanes, Michael D. Justiss, Machiko Tomita	Journal article ISSN - 1539-4492, 2004, 1.des OTJR: OccupationParticipation and Health Ageline	Frail older adults self report of their most important assistive device	1000 home based old adults in New York	Face to face intervjues in homecare services	Explore the effect of using assistive device to sustain independency	Conclusions; Older individuals with disabilities, view certain assistive devices as important in maintaining independence.
Hæggbom K. Greta, Sonn Ulla Sweden	Informa healthcare, England ISSN 1748 - 3107 Disability & Rehabilitation: Assistive Technology (DISABIL REHABIL ASSIST TECHNOL), Nov2007 http://www.tandf.co.uk/journals/titles/17483107.asp Svemed	Use of assistive devices --a reality full of contradictions in elderly persons' everyday life.	201 home based old persons at 86 in Sweden	Structured and openended intervjues	The aim was to explore very old persons' use and experience of assistive devices in daily occupations	Conclusions. An assistive device is generally regarded as an enabler in daily occupation, but it can also become a 'disabler'. There is a need for a deeper and broader understanding of these ambivalent perspectives and an ethical discussion of subtle factors that might influence the use

						and experience of assistive devices.
Skymne C; Dahlin-Ivanof S. Claesson L. Eklund K. Sweden	London Informa healthcare, ISSN 1651 - 2014 <i>Original Publication:</i> Oslo, Norway : Scandinavian University Press, Scandinavian Journal Of Occupational Therapy [Scand J Occup Ther] 2012 Mar Medline	Getting used to assistive devices: Ambivalent experiences by frail elderly persons	total of 18 people including 14 women and four men in Gothenburg, Sweden	Focus-group methodology was used , including people 80 and older with multiple health problems.	The aim was to learn how frail elderly people experience d becoming assistive devices affected their independence in daily activities	Getting used to assistive devices in daily activities was formed by five categories of ambivalent experiences when using assistive devices in daily activities: creates opportunities and limitations; provides security but also raises concerns; the need is seen as transient or permanent; the social environment both encourages and restricts; the physical environment both facilitates and complicates, with less extreme experiences in between. Conclusions; This study indicates that frail elderly people need specifically developed support in the process of becoming assistive device users.

Malcom Matheu, Gitlin Laura	Journal article ISSN, 0271- 3181 - 2007 Physical and Occupational Therapy in Geriatrics . 2001 Ageline	Computer and internettuse in psysical frail elders	Elder wemen between 65 - 74	Obeservasjo n av bruk av internettbase rt program	Finne ut om psykisk helse og sosiale relasjoners betydning ved bruk av computer	They reported that having access to this technology allowed them to feel less isolated from their family, better informed about health issues, and more socially connected. The results suggest patterns of use that could assist in implementing computer -based communication programs for older adults.
--------------------------------------	---	--	--------------------------------------	--	---	--

Spørsmålsguide til intervju med eldre som bor i omsorgsbolig

HVORDAN ERFARER ELDRE I OMSORGSBOLIG LÆRING OG BRUK AV NETTBRETT?

Kan dere fortelle meg litt om hvordan det har vært å lære å bruke nettbrettet - om opplæringen – har det vært lett eller vanskelig?

Hvordan syns dere det å ta inn ny læring med ny teknologi ?....

Bruker dere nettbrettet som en daglig aktivitet?

Hvilke tjenester eller applikasjoner bruker dere da?
Mer?

Har du hatt glede av noe ifht, til de aktivitetene du selv liker og holder på med på nettet?
Andre ting....???

Hvilke erfaringer har dere fra å bruke nettbrettet?

Har du kontakt med andre f.eks. via mail med f.eks barn, barnebarna eller andre?
Kan dere fortelle litt om det?

Har bruken av nettbrett ført til noen forandringer i hverdagen? Hvordan da?
Kan du utdype det?

Kan dere si at dette har vært nyttig på noen måte?

Har dere fått tilbakemeldinger som gjør dere glade eller stolte?

Kan dere beskrive om det er en forandring i hverdagen – før og nå etter å ha tatt i bruk nettbrettet?

Er det noe dere vil tilføye som har med bruken av nettbrettet å gjøre?

Hjertelig takk for deltagelsen og lykke til videre!

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

« Erfaringer i opplæring og bruk av nettbrett til beboere i omsorgsbolig »

Bakgrunn

Noen av dere som bor i Omsorg + bolig – samlokalisert omsorgsbolig, har i 2016 vært med om opplæring i bruk av nettbrett. De som ønsket å motta dette tilbudet, har fått installert modem og nettbrett i leilighetene. Dere har også deltatt i undervisning i flere trinn, der dere har lært hvordan dere kan bruke nettbrettet. I den forbindelse ønsker jeg Heidi Milde, student ved Høyskolen Sørøst, å gjennomføre en Masterstudie, for å se på hvordan deres erfaringer har vært i denne tiden.

Hensikten med studien er å få innsikt og ny forståelse om hvordan beboere i Omsorg + , opplever tilbudet om å ta i bruk nettbrett som et velferdsteknologisk hjelpemiddel i hverdagen.

Ved tilfeldig loddtrekning av de som har deltatt på kurset/kursene, er du trukket ut til å være med i studien.

Hva innebærer deltakelse?

Deltakelse i undersøkelsen innebærer at du skal delta på ett gruppeintervju med 7 beboere som bor i Omsorg +, der studenten stiller spørsmål om deres erfaringer med bruk av nettbrett. Intervjuet vil gjennomføres 8.november i 2016.

Sted; I i administrasjonshuset (stua)

Klokkeslettet er fra kl. 11-13

Det forventes at du svarer på spørsmål som handler om hvordan du har opplevd nettbrettet som en hverdagsaktivitet og om dette har hatt noen betydning for deg. Det forventes ikke noe av deg etter intervjuet, og det vil ikke få noen konsekvenser for dine tjenester i etterkant. Samtalen vil bli tatt opp på lydopptak. Det vil ikke bli spurt etter personlige opplysninger og lydopptaket vil lagres forsvarlig etter høyskolens kriterier og blir forsvarlig innelåst etter intervjuet. Det er kun studenten og veileder som vil ha tilgang til disse opplysningene i etterkant.

Informert samtykke

Av alle som deltar i en slik studie vil det kreves et informert samtykke.

Dette innebærer at du får god informasjon om hva studien gjelder, hva som forventes av deg, og at du bekrefter og samtykker i din deltagelse.

Det vil ikke være mulig å gjenkjenne deltakernes identitet i etterkant i den skriftlige rapporten.

Prosjektet skal etter planen avsluttes våren 2017. Etter dette vil lydopptaket bevares innelåst ut året og deretter slettes.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysningene du har gitt bli slettet.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med masterstudent

Heidi Milde på mobilnr. 99351631, eller

Kirsti Skovdahl, prosjektleder tlf.31008754

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

Vennlig hilsen

Heidi Milde

Underskrift om samtykke til deltagelse til fokusgruppeintervju

.....

Leveres til Heidi Milde innen 01.11.16

Kirsti Skovdahl
Institutt for sykepleie- og helsevitenskap Høgskolen i Sørøst-Norge

3603 KONGSBERG

Vår dato: 01.12.2016

Vår ref: 50701 / 3 / HJP

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 22.10.2016. All nødvendig informasjon om prosjektet forelå i sin helhet 01.12.2016. Meldingen gjelder prosjektet:

50701	<i>Nettbrett - et hjelpemiddel til aktivitet i hverdagen for 65+?</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Høgskolen i Sørøst-Norge, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Kirsti Skovdahl</i>
Student	<i>Heidi Milde</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 31.05.2017, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Kjersti Haugstvedt

Hanne Johansen-Pekovic

Kontaktperson: Hanne Johansen-Pekovic tlf. 55 58 31 18

Vedlegg: Prosjektvurdering

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

INFORMASJON OG SAMTYKKE

Utvalget informeres skriftlig om prosjektet og samtykker til deltakelse. Informasjonsskrivet er godt utformet. Vi anbefaler likevel at du avklarer for informantene før intervjuet gjennomføres at masterprosjektet utføres uavhengig av ditt arbeidsforhold ved Omsorg +.

INFORMASJONSSIKKERHET

Personvernombudet legger til grunn at forsker etterfølger Høgskolen i Sørøst-Norge sine interne rutiner for datasikkerhet.

PROSJEKTSLUTT OG ANONYMISERING

I telefonsamtale 01.12.2016 ble det avklart at forventet prosjektslutt er 31.05.2017. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da anonymiseres.

Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres ved å:

- slette direkte personopplysninger (som navn/koblingsnøkkel)
- slette/omskrive indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. bosted/arbeidssted, alder og kjønn)
- slette digitale lydopptak

Resultat av meldeplikttest: Ikke meldepliktig

Du har oppgitt at hverken direkte eller indirekte identifiserende personopplysninger skal registreres i forbindelse med prosjektet.

Når det ikke registreres personopplysninger, omfattes ikke prosjektet av meldeplikt, og du trenger ikke sende inn meldeskjema til oss.

Vi gjør oppmerksom på at dette er en veiledning basert på hvilke svar du selv har gitt i meldeplikttesten og ikke en formell vurdering.

Til info: *For at prosjektet ikke skal være meldepliktig, forutsetter vi at alle opplysninger som registreres elektronisk i forbindelse med prosjektet er anonyme.*

Med anonyme opplysninger forstås opplysninger som ikke på noe vis kan identifisere enkeltpersoner i et datamateriale, hverken:

- direkte via personentydige kjennetegn (som navn, personnummer, epostadresse el.)
- indirekte via kombinasjon av bakgrunnsvariabler (som bosted/institusjon, kjønn, alder osv.)
- via kode og koblingsnøkkel som viser til personopplysninger (f.eks. en navneliste)
- eller via gjenkjennelige ansikter e.l. på bilde eller videoopptak.

Vi forutsetter videre at navn/samtykkeerklæringer ikke knyttes til sensitive opplysninger.

Med vennlig hilsen,

NSD Personvern